

....En met spelen dan doe ik lekker mee

Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak in de onderbouw?

Leidt de steungroepaanpak van Sue Young tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?

Door : Miek Leeijen

Studentnummer : 2155768

Begeleid door : Maria van de Wiel

Master Special Educational Needs

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leer route: Intern Begeleider (IB)

Juni 2011

Miek Leeijen van Sleuwen

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	8
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	11
2.1 Resultaten na 20 jaar anti pest programma's.....	11
2.2 De steungroepaanpak van Young.....	12
2.3 Oplossingsgericht werken en gesprekstechniek	14
2.4 Samenvattend	16
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....	17
3.1 Opbouw van mijn onderzoek.....	17
3.2 Keuze en verantwoording van mijn gekozen onderzoeksvorm	17
3.3 Keuze en verantwoording van onderzoeksinstrumenten en onderzoeksgroep	18
3.4 Aandacht voor triangulatie	21
3.5 Aandacht voor de ethische aspecten	21
Hoofdstuk 4 Data analyses en resultaten	23
4.1 Wat is mijn rol als IB bij het implementeren van de steungroepaanpak?	23
4.2 Welke interventies pasten leerkrachten toe om het pedagogisch klimaat te verbeteren?	26
4.3 Welke vaardigheden hebben leerkrachten nodig om de steungroepaanpak toe te passen bij jonge kinderen?	27
4.4 Wat is het effect van oplossingsgerichte gesprekken bij jonge kinderen?.....	29
4.5 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen: groep 1-4?	30
Hoofdstuk 5 Conclusies	32
Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek	40
6.1 De betekenis van mijn meesterstuk voor mij als professional	40
6.2 De theorie	41
6.3 Praktijk	41
6.4 De persoon: Ik.....	45

Literatuurlijst	47
Bijlage 1: Pestprotocol basisschool	49
Bijlage 2: Introduceren van de steungroepaanpak	51
Bijlage 3: Vragenlijst leerkrachten groep1- 4: vóór de presentatie.....	52
Bijlage 4: Vragenlijst leerkrachten groep1- 4(Young): tijdens presentatie	53
Bijlage 5: Vragenlijst voor leerkrachten 1-4 na afloop: de eindmeting	55
Bijlage 6: O meting: vragenlijst vooraf	56
Bijlage 7: De vragenlijst tijdens de presentatie van de steungroepaanpak van Young(2009).....	59
Bijlage 8: Logboek leerlingen tijdens de Vriendschapsweek	63
Bijlage 9: Logboek leerkrachten tijdens de Vriendschapsweek	65
Bijlage 10: De eindmeting	68
Bijlage 11: PowerPoint de steungroepaanpak van Young	71

Samenvatting

In dit onderzoek geef ik antwoord op de vraag:

“Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak in de onderbouw?”

Hierbij staat het verbeteren van het pedagogisch klimaat in groepen 1-4 centraal.

De visie van de school is: ”door samenwerking, tussen leerkrachten, leerlingen en ouders, tot een bevredigende oplossing komen.”

De oplossingsgerichte steungroepaanpak van Young(2009) is gebaseerd op het smeden van vriendschapsbanden, het stimuleren van samenwerking en hoe maak ik anderen gelukkig?

Oplossingsgericht werken¹ is volgens Young(2009) gebaseerd op het stellen van de juiste vragen aan kinderen, om zo tot betekenisvolle en stimulerende verbetering te komen:

- Beschrijf de gewenste toekomst: hoe willen de leerlingen dat hun klas wordt?
- Herken het succesvolle verleden: waar ben je vandaag trots op?
- Waardeer de aanwezige kwaliteiten: complimenteer, waardeer elkaar.
- Doe meer van wat werkt: wat wil je volgende week nog meer doen?

Bannink ² beschrijft dat leerlingen door oplossingsgericht te werken verantwoordelijkheid gaan dragen voor hun eigen leerproces en men zelf de oplossingen kan kiezen die men toe gaat passen.

Het uiteindelijke doel is het nog jonge kind te helpen geleidelijk zijn eigen vindingrijkheid / onafhankelijkheid te ontwikkelen, steeds beter in staat om aan eigen behoeften te voldoen en eigen problemen op te lossen.

Vaardigheden die leerkrachten hierbij toepasten zijn:

- echt willen horen wat het kind te zeggen heeft,
- werkelijk willen helpen met het probleem,
- in staat zijn gevoelens te accepteren,

¹ Young (2009)

² Bannink(2006)

- een rotsvast vertrouwen hebben dat het kind zijn eigen gevoelens kan hanteren, ze kan verwerken en oplossingen kan vinden voor zijn problemen,
- het kind zien als een apart individu, een uniek en onafhankelijk mens met eigen leven en identiteit.

Tijdens het introduceren van de steungroepaanpak ervaren leerkrachten zelf het oplossingsgericht werken.

De vraag: “Leidt de steungroepaanpak van Sue Young(2009) tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen (groep 1- 4)?”

werd door de leerkrachten na het onderzoek positief beantwoord.

Benoemde effecten bij deze aanpak zijn: zelfverantwoordelijkheid bij de leerlingen voor de sfeer in de groep, door hun afspraken in de groep vast te leggen; bewustwording van het gedrag van anderen en hun invloed hierop, betrokkenheid van de kinderen neemt toe en daardoor neemt het draagvlak toe om oplossingen uit te voeren waardoor de groepsdynamiek versterkt wordt. Het resultaat: nieuwe vriendschappen en meer samenwerking in de school. De kinderen zijn in staat om elkaar complimenten te geven, te luisteren naar elkaar, en samen goede afspraken hierover te maken, te verwoorden wat goed gaat en waar men nog kansen ziet om de sfeer te verbeteren.

Mijn aanbevelingen voor onze school zijn:

- Oriënteren op coöperatieve werkvormen en deze inzetten om zo nieuwe vriendschappen en samenwerking te stimuleren.
- Het gezamenlijk vaststellen van de visie van de school m.b.t. het pedagogisch klimaat en de steungroepaanpak structureel toepassen in groepen 1-8 en de evaluatie borgen.
- Leerkrachten hebben behoefte aan ondersteuning bij de begeleiding van de “dominante/ sfeerbepalende” groep in de klas.

Mijn rol als IB in dit proces, waarbij ik de aanpak van Young(2009) hanteer, is het begeleiden/ ondersteunen en aansluiten bij hulpvragen van de leerkrachten op een oplossingsgerichte manier.

Inleiding

Lied: Nooit meer naar school

Uit: Kinderen voor kinderen

Ik voel tranen als ik word gepest,
Ik wil niemand pijn doen en ik doe mijn best
Maar ik ben nou eenmaal anders dan de rest
Mama help, wat moet ik daar nou mee

Ooo, mama ze pesten me zooo
Iedereen plaagt me
En zooo wil ik geen dag
Meer naar school terug

Soms dan droom ik dat de schoolbel gaat
En dat heel de klas op mij te wachten staat
Dat er iemand naar mij luistert als ik praat
En met spelen dan doe ik lekker mee

Het lied: “Nooit meer naar school” beschrijft wat de gevolgen zijn voor een leerling die zich niet geaccepteerd voelt op school. Helaas loopt het niet altijd zó goed af als in de droom van het lied.

Zoals bij Matthijs die op 13 jarige leeftijd koos om zijn leven te beëindigen.

“Soms is er zoveel wat we voelen maar zo weinig wat we kunnen doen...” stond er in zijn overlijdensadvertentie. Wat kunnen wij als IB en leerkrachten hier wél aan doen?

Veenstra (2011) benadrukt het grote belang voor slachtoffers en pesters om pesten te verminderen³. Van de meeste anti- pestprogramma's die op de Nederlandse scholen worden gebruikt, is niet bekend of ze werken. Hierdoor wordt mogelijk geld verspild of zelfs pesten bevorderd. Op de school waar ik werk, met 167 leerlingen, hanteren wij de methode “Kinderen en hun sociale talenten⁴”.

Op zoek naar een goede aanpak, heb ik in februari 2010 de workshop “Anti bullying and beyond” door Sue Young in Utrecht bezocht. Zij doet onderzoek naar processen die zich afspelen bij de steungroep, de theorieën in de sociale psychologie over hoe groepen werken en naar het gedrag van omstanders. Haar succesvolle werk, bekend onder de naam ‘steungroepaanpak’, werd geplaatst in de Times Educational Supplement en in de nieuwsbrief van UNESCO. Wat mij hierbij aanspreekt is het bewijzen dat pesten heeft plaatsgevonden niet aan de orde is omdat er geen aannames hoeven te worden gevormd over wat er aan de hand is. Geen van de kinderen krijgt een etiket, zoals “pestkop” of “slachtoffer” bij de aanpak, terwijl ze tegelijkertijd wel de gelegenheid krijgen om eerder gemaakte fouten goed te maken als ze dat willen. Dat geldt ook, misschien verrassenderwijs, voor het kind over wie het gaat. Het leert kinderen een behulpzamere manier aan om te reageren op anderen en om zich goed te voelen over zichzelf. Haar oplossingsgerichte aanpak draagt bij aan een veilige en plezierige atmosfeer in de school. Op de langere termijn kan het helpen om de hele mentaliteit op een school te beïnvloeden. Dit doel wil ik bereiken op mijn school.

³ <http://www.zorgwelzijn.nl> (laatst geraadpleegd op 24-01- 2011) Gevolgen voor slachtoffers, die ver na schooltijd de negatieve ervaringen van pesten kunnen ervaren, maar ook voor de pesters die later minder goede sociale vaardigheden blijken te hebben.

⁴ K. van Voorst en M. van Bokkem. (Uitg. Kwintessens, Kinderen en hun sociale talenten: benoemt de sociale competentie als het vermogen om adequaat te handelen in sociale situaties waarvoor kinderen kennis en vaardigheden nodig hebben en al doende ontwikkelen zij een competente houding.)

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

Ik ben werkzaam als intern begeleider (IB) in opleiding voor groepen 1-3 en groepsleerkracht voor groep 1-2.

Mijn onderzoek voer ik uit met de leerkrachten van groep 1-4.

De problematiek in dit lied herkennen mijn collega's en ik in onze schoolpraktijk.

Leerlingen die onvoldoende aansluiting vinden bij de klasgenoten in vrije situaties door verschillende omstandigheden. Ze spelen veel alleen, kijken naar de anderen, komen vaak bij mij als leerkracht met de opmerking: "niemand wil met mij spelen", spelen soms nauwelijks. Soms worden ze gepest of genegeerd.

Dit niet meedoen is geen bewuste keuze, door de opmerking: "ik heb niemand om mee te spelen, ik mag niet meedoen" is mijn indruk dat ze heel graag met anderen spelen. Het niet meedoen / buitensluiten, genegeerd worden, ervaren ze als pesten.

Leerlingen vertellen dit tegen hun leerkracht. Als IB hoor ik dit tijdens groepsbesprekingen als wij de onderwijsbehoeften van een leerling bespreken.

Op mijn school hanteren wij een pestprotocol. Hierin staat het verschil tussen plagen en pesten beschreven. De werkwijze is dat wij door samenwerking tot een bevredigende oplossing kunnen komen. Voor de hardnekkige pester zijn er interventies, van een korte straf en gesprek over bewustwording en gevolgen voor het gepeste kind tot schorsing van school. Leerkrachten, leerlingen en de medezeggenschapsraad onderschrijven dit gezamenlijk. Zie bijlage 1.

Met de lessen uit de methode "Kinderen en hun Sociale Talenten"⁵ maken leerkrachten bespreekbaar wat zij signaleren in de groep. Voor de onderbouw(OB) hanteren wij het pestprotocol⁶ m.b.v. pictogrammen (visuele ondersteuning voor jonge kinderen) waar onze groepsafspraken ontstaan. Dit hanteren wij zowel preventief als curatief. Door gesprekken met leerlingen, tips en interventies door de leerkracht trachten wij het samenspel te stimuleren. Dit leidt niet altijd tot het gewenste resultaat: een leerling die sociaal competent is, die zich geaccepteerd voelt

⁵ Voorst van Beest en van Bokkem(2003): structurele, methodische aanpak "sociale competentie".

⁶ Zeg alleen aardige woorden tegen elkaar, samen spelen, je luistert goed naar de ander, iedereen hoort erbij, probeer een ruzie uit te praten, je helpt een ander en kun je het niet samen oplossen dan ga je naar de leerkracht.

door anderen, samen speelt en met plezier naar school gaat. Ik ervaar zelf dat ik hierin té kort schiet en onvoldoende tools/ kennis heb dit goed aan te pakken en collega's ervaren dit zelf ook. Mijn taak als IB-er, in samenwerking met de leerkrachten in de groepen 1-3 is: binnen passend onderwijs aansluiten bij onderwijsbehoeften. Volgens Pameijer (2006) staat Passend onderwijs voor maatwerk in het onderwijs, voor elk kind onderwijs bieden dat aansluit bij zijn of haar mogelijkheden en talenten. Werken met onderwijsbehoeften is doelgericht, stimuleert om ons handelen af te stemmen op wat een leerling nodig om een doel te bereiken. In deze situatie gericht op de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen.

Doelstelling van mijn onderzoek.

Wat ik wil bereiken is: dat alle kinderen zich in hun basisschoolperiode veilig voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen en met plezier naar school gaan. Mijn doel is: door de steungroepaanpak een vriendelijke, ondersteunende en veilige omgeving creëren door met respect, acceptatie en waardering te komen tot samenwerking en vriendschap in de groepen 1- 4.

Als IB er wil ik dat leerkrachten het verschil kunnen maken: oplossingsgerichte gesprekken voeren zodat de suggesties voor het gelukkiger maken van het kind allemaal uit de groep komen.

Mijn onderzoeksvraag:

Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen?

De deelvragen

- 1 Wat is mijn rol als IB bij het implementeren van de steungroepaanpak?
- 2 Welke interventies pasten leerkrachten toe om het pedagogisch klimaat te verbeteren?
- 3 Welke vaardigheden hebben leerkrachten nodig om de steungroepaanpak toe te passen bij jonge kinderen?
- 4 Wat is het effect van oplossingsgerichte gesprekken op jonge kinderen?
- 5 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?

De gewenste situatie:

Als IB wil ik dat de leerkrachten ongewenst gedrag signaleren en methoden hanteren om groepsdynamiek in kaart te brengen. Ik wil dat zij gesprekken kunnen voeren met het kind dat van streek is om uit te vinden wie hij of zij het op dat moment lastig vindt om mee om te gaan, welke andere kinderen in de buurt zijn als ze het moeilijk hebben en wie zijn of haar vriend is of vrienden zijn. Oplossingsgerichte gesprekken voeren met de klas/ groep en zo elkaar helpen en uitnodigen tot samenspel om zo vriendschapsbanden te smeden.

Wat ik wil bereiken met mijn onderzoek:

Kinderen beschrijven de gewenste toekomst voor zichzelf en anderen bij een probleem. Men benoemt wat al succesvol was in het verleden en bestaande sterke kenmerken die men bezit. De leerkracht vraagt hiervan in de toekomst méér te doen, wat ook al eerder goed werkte. Het gevolg kan zijn dat kinderen deze capaciteiten bij zichzelf ontdekken en meer gaan gebruiken. Kinderen kunnen zo verantwoordelijkheid dragen voor het sociaal functioneren van zichzelf en anderen in hun groep. Als IB sluit ik aan bij ondersteuningsbehoeften van het OB team door te coachen/ begeleiden zodat zij in staat zijn oplossingsgerichte gesprekken te voeren.

Wat ik wil weten over mijn onderwerp:

Naast de steungroepaanpak zijn er veel manieren om het sociaal pedagogisch klimaat te bevorderen/ verbeteren op school. Deskundigen hebben hierover veel geschreven.

Een oplossingsgerichte aanpak is: “Werken aan wat werkt⁷”. Leerlingen dragen verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces en kiezen zelf de oplossingen die men toepast. Deze aanpak heeft Young als basis genomen.

“Kids’Skills ⁸” leert leerlingen op speelse wijze vaardigheden te ontwikkelen om het sociaal gewenste gedrag uit te voeren.

De theorie van Young(2009) en het voeren van oplossingsgerichte gesprekken met jonge kinderen, ga ik bestuderen. Belangrijk hierbij zijn voorwaarden voor een goede communicatie met jonge kinderen. Op deze theorie ga ik mijn onderzoek baseren.

⁷ Shazer en Berg (2005) Solution4schools: Working On What Works

⁸ Furman (2006) Kids Skills

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

2.1 Resultaten na 20 jaar anti pest programma's

Enkel één programma (Dan Olweus⁹) laat zichtbare significante verbetering zien, de andere 13 geven een kleine vooruitgang of zelfs een toename van pestgedrag volgens Smith¹⁰. Het effect van anti pestprogramma's is amper onderzocht stelt socioloog Veenstra¹¹.

Hierdoor wordt mogelijk geld verspild of bevordert het pesten zelfs.

“Bij een dergelijke weerbaarheidsmethode leert een pester ook hoe hij een effectieve schop uitdeelt, en als een slachtoffer van zich afbijt, kan dat in sommige gevallen het pesten juist verergeren”.

Resultaten na onderzoek zijn vaak teleurstellend: vermindering van pesten is soms van korte duur, anti pestaanpak leidt soms tot duidelijke toename van pesten, geen duidelijke aanwijzing voor wat wél helpt ondanks inzet/ investeringen van de leerkrachten.

Young(2009) stelt dat in traditionele projecten men uitgaat van het aanwezig zijn van pestgedrag; bijvoorbeeld bij Olweus¹² en Smith¹³. Zij gaan ervan uit dat pesten heeft plaatsgevonden, hoewel dit in de praktijk heel lastig is om met zekerheid vast te stellen, pesten vindt vaak buiten het blikveld van volwassenen plaats.

Andere kinderen die weten dat het gebeurt, melden het zelden en iedereen die beschuldigd wordt van pesten is geneigd het te ontkennen. Erg moeilijk om het te 'bewijzen'. Dat geldt ook, misschien verrassenderwijs, voor het kind over wie het gaat.

De regering van Engeland heeft sinds 2005 een anti pestweek¹⁴ aanbevolen op scholen. Young¹⁵ stelde zich de vraag: Waarom niet “een vriendschapsweek?”

⁹ Arizona Project –Olweus programma [http_gwired.gwu.pdf](http://gwired.gwu.pdf) : S Black, (2007)
Evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program

¹⁰ Smith, Cousins & Stewart (2005, blz. 744) Smith, Schneider, Smith & Ananiadou, (2004)

¹¹ R. Veenstra, Brabants Dagblad, 14-01-2011

¹² D. Olweus in Norway & Sweden (Bergen Project 1983 & several others)

¹³ P. Smith in England (Sheffield Project 1991).

¹⁴ <http://www.antibullyingweek.co.uk/> Since 2005: The theme for the week was "children and young people's participation and involving children and young people in tackling bullying", (laatst geraadpleegd op 11-02-2011)

¹⁵ S. Young was Anti-bullying coordinator & behaviour support manager to 2007

“Anti pestprogramma’s kunnen gezien worden als misplaatst” zegt Young, gebaseerd op theorieën over pesten en niet op vriendschap, ondersteuning en gebrek aan pesten. En ze gaan niet in op wat scholen al goed doen.

Scholen zonder anti pestprogramma blijken het uit onderzoek¹⁶ beter te doen.

Reduceren van pestgedrag of.....het smeden van vriendschapsbanden, stimuleren van samenwerking, hoe maak ik anderen gelukkig?

2.2 De steungroepaanpak van Young (2009).

Nieuw idee voor een andere aanpak is gebaseerd op:

❖ Shazer & Berg(therapeuten):

Oplossingsgerichte korte therapie (cliënten benoemden wat goed ging bij therapie en breidden dit uit: meer doen van wat werkt)

❖ Coopriders (management en consultancy):

Gewaardeerde vragen in gesprekken

Shazer(1994) en Berg werden succesvoller naarmate zij oplossingsgericht werkten¹⁷. “Problemen hebben niets te maken met oplossingen” is hun visie.

“Benoem de successen uit het verleden!”

Shazer (2005) zegt: “het is niet nodig dat het kind steeds weer vertelt wat er is gebeurd, wat vaak als nadeel heeft dat het kind(X) opnieuw getraumatiseerd/ gedemoraliseerd wordt, terwijl het zich vaak al machteloos/ angstig voelt om aan anderen te vertellen hoe X zich voelt. Het opnieuw bespreken van wat gebeurd is kan deze gevoelens verder bekrachtigen. Voor het kind ook minder riskant wanneer het niet hoeft te ‘klikken’ over anderen”. Dus ... oplossingsgericht werken.

Oplossingsgericht werken is gebaseerd op het stellen van de juiste vragen aan kinderen, om zo tot betekenisvolle en stimulerende verbetering te komen:

- Beschrijf de gewenste toekomst: hoe willen de leerlingen dat hun klas wordt?
- Herken het succesvolle verleden: waar ben je vandaag trots op?
- Waardeer de aanwezige kwaliteiten: complimenteer, waardeer elkaar.
- Doe meer van wat werkt: wat wil je volgende week nog meer doen?

Kinderen observeren hun groep.

Now independent, solution-focused practice in schools

¹⁶ Smith, Cousins & Stewart, 2005, blz. 744.

¹⁷ Young (2009) blz. 17, de Shazer (1994)

Aan het eind van de les geven ze feedback over wat goed gaat.

Maar toch komt pesten voor. Zelfs in de meest vriendelijke, veilige en ondersteunende scholen is het altijd mogelijk dat pesten plaatsvindt.

“Dus we hebben behoefte aan de meest effectieve manier om moeilijkere situaties aan te pakken” zegt Young: de steungroep. Zie bijlage 2.

De steungroepaanpak volgens Young:

- Oplossingsgericht, niet veroordelend
- Voorziet in stap voor stap aanpak
- Stimuleert positief gedrag/ houding
- Bewezen effectief voor allerlei problemen
- Geschikt voor de leeftijd van 7- 12 jaar
- We weten dat het werkt
- Gericht op aanwezige mogelijkheden

Young noemt deze aanpak een effectieve interventie, want het:

- Pesten stopt snel
- Heeft op langere termijn effect
- Is uitvoerbaar door leerkrachten
- Is efficiënt qua tijdsinvestering
- Ondersteunt ouders
- Is een volledige aanpak
- Is geen “verhaaltjes vertellen” over hoe het moet

In een onderzoek van de eerste 50 steungroepen blijkt volgens Young(2009) dat:

- ❖ 80 % van het pesten meteen stopt
- ❖ 14 % met pesten tussen het eerste en vijfde gesprek stopt
- ❖ 6% verbeterd gedrag toont, tijdens de periode van toepassen steungroep

(Criterium: pesten is gestopt volgens leerkrachten, leerlingen en ouders.)

“Effective leadership encourages all members of the school community to fulfil their potential by helping them identify precisely what they are already doing that works en enabling them to do more of it.” ¹⁸

¹⁸ Young, (2009) blz. 134

2.3 Oplossingsgericht werken en gesprekstechniek

Jong en Berg¹⁹ (2004) beschrijven dat bij oplossingsgerichte aanpak van het probleem van de cliënt wordt uitgegaan van eigen krachten die worden versterkt. Vertrekpunt is altijd datgene dat cliënten doen en dat al blijkt te werken. De cliënt is de expert/ competent.

Dit komt overeen met Bannink²⁰: cliënten worden competent gezien hun doel te formuleren, oplossingen te bedenken en deze uit te voeren. Focus op zien/ doen, oplossingen ontwerpen is belangrijk, de visie van de ander wordt gevalideerd, toekomst is belangrijk, kleine verandering is voldoende, benodigde hulpbronnen zijn aanwezig, inzicht of begrip komt tijdens / na de behandeling.

Delfos²¹ adviseert in gesprekken met jonge kinderen non verbale- en korte concrete verbale communicatie waarbij je moeilijke woorden vermijdt, open vragen stelt(gevarieerd herhaald) naar hoofd onderwerp en doorvraagt naar details.

Ze benoemt kenmerken van gespreksvoering voor kinderen van 4 - 8 jaar: ga op dezelfde (oog) hoogte zitten, naar het kind kijken (in regelmatige afwisseling: het wel en niet maken van oogcontact terwijl je spreekt). Stel het kind op gemak, luister naar wat kind zegt, laat m.b.v. voorbeelden zien dat wat het kind zegt effect heeft. Zeg dat het kind moet vertellen wat het vindt omdat je het anders niet weet, probeer spelen en praten te combineren. Als kind afhaakt signaleer je dat je het gesprek afbreekt en later zult voortzetten en laat kind na een moeilijk gesprek tot zichzelf komen. Hierbij werkt de leerkracht voortdurend aan motivatie en beloon je materieel. Het open vraaggesprek met kinderen is bedoeld om hen te vragen naar hun mening/ hun gevoelens m.b.t. bepaalde onderwerpen. Hierbij is het uiten het doel.

¹⁹ De Jong en Berg (2004) De kracht van oplossingen: richt zich op de gesprekstechnieken die hieraan ten grondslag liggen. Uit onderzoek naar succespercentages met de vraag of het doel van de behandeling was bereikt, zei 45 % dat het doel was bereikt, 32 % zei dat men vooruit was gegaan(samen 77%) dat is hoger dan de vaak gerapporteerde 66% cliënten die vooruitgang meldden.

²⁰ Bannink (2006) Oplossingsgerichte vragen: exploratie en analyse van het probleem/ klacht (grotendeels) overbodig. De sfeer is positief en de gesprekken met cliënten zijn korter en effectiever.

²¹ Delfos (2000) In Luister je wel naar mij? beschrijft zij hoe je gesprekken voert met kinderen

Gordon²² benadrukt het belang van acceptatie van het kind ongeacht zijn gedrag. Effectiever dan passief luisteren (acceptatie tonen, zwijgen en “de deur openzetten” is actief luisteren. Vaardigheden van leerkrachten zijn: echt willen horen wat het kind te zeggen heeft, werkelijk willen helpen met het probleem, in staat zijn gevoelens te accepteren, een rotsvast vertrouwen hebben dat het kind zijn eigen gevoelens kan hanteren, ze kan verwerken en oplossingen kan vinden voor zijn problemen, het kind kunnen zien als een apart individu, een uniek en onafhankelijk mens met eigen leven en identiteit.

Het uiteindelijke doel: het nog jonge kind te helpen geleidelijk zijn eigen vindingrijkheid/ onafhankelijkheid te ontwikkelen, steeds beter in staat om aan eigen behoeften te voldoen en eigen problemen op te lossen.

Furman²³ beschrijft een methode die effectief kan worden ingezet voor het oplossen van problemen, niet ingewikkeld, toegankelijk, met toepassingen in verschillende situaties, met goedkeuring/ volledige medewerking van de kinderen. Hij stelt dat kinderen worden gezien als rechtmatige partners van wie verwacht wordt dat ze actief deelnemen aan alle beslissingen die zij aangaan.

Le Fevere de Ten Hope²⁴ stelt: uitgebreid vragen over pesterijen helpt kinderen weinig vooruit. Erkenning van pijn / schaamte die het kind voelt is belangrijk: “dit moet wel heel lastig voor je zijn, hoe hou je het vol?” Daardoor krijgt de leerkracht zicht op hulpbronnen/ sterktes en kun je een doel formuleren waarbij je de sterktes van het kind zoekt, deze beklemtoont en in overleg zoekt naar zinvolle stappen om de omgeving(helpers) in te schakelen.

Zij stelt dat leerkrachten veel impact hebben, veel meer dan zij zich realiseren²⁵.

²² Gordon(2010) Luisteren naar kinderen

²³ Furman(2006) Kids' Skills

²⁴ Le Fevere de Ten Hove (2007) Survivalkit voor leerkrachten.

²⁵ Hun houding, hun uitspraken beïnvloeden in belangrijke mate hun leerlingen. Hun manier van reageren staat model en wordt vaak overgenomen, soms minder bewust. Leerkrachten maken een verschil en wel op een manier die blijft hangen. Hun oplossingsgerichte interventies lokken oplossingsgerichte reacties uit

2.4 Samenvattend

De aanpak van Young(2009) is gericht op een professionele ontwikkeling van de leerkrachten, zij ontwikkelen zich meer in: hoe help ik mensen te worden wie ze willen zijn, dan ze te vertellen hoe ze moeten zijn. Dit is gericht op mogelijkheden, waardering voor wat al goed gaat in scholen, klassen en individuen.

Vaardigheden van de professional/ leerkracht zijn: zij stelt de juiste oplossingsgerichte vragen, heeft houding van 'niet- weten', laat zich overtuigen, accepteert visie van de ander en vraagt hoogstens: "op welke manier helpt dat "?

De Jong en Berg (2004) en Bannink(2006) merken op dat cliënten competent zijn en door deze werkwijze worden hun eigen krachten versterkt.

Wat betreft leerkrachtvaardigheden is luisteren is de meest effectieve en vruchtbare hulpverleningsstrategie die men in gesprekken kan toepassen, zegt Delfos(2000).

Actief luisteren, verlangt volgens Gordon(2010) van de ontvanger: leerkracht zet eigen gedachten / gevoelens opzij om uitsluitend aandacht te geven aan de boodschap van het kind. Leerkrachten laten verantwoordelijkheid voor het oplossen van het probleem steeds bij het kind, want zegt Furman(2006):" kinderen hebben de sleutels voor oplossingen zelf in handen".

Le Fevere de Ten Hope (2007) merkt op dat leerkrachten niet alleen het zelfbeeld van leerlingen voeden, ze geven hen een werkwijze mee om op een opbouwende manier om te gaan met problemen, een andere manier hiernaar te kijken en oplossingen te vinden; kortom een andere levenshouding.

Deze uitspraken ondersteunen de oplossingsgerichte aanpak van Young en bieden volop mogelijkheden voor de kinderen.

Blijft de vraag of de steungroepaanpak ook geschikt is voor jonge kinderen?

In hoofdstuk 3 beschrijf ik hoe ik het onderzoek ga uitvoeren.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Opbouw van mijn onderzoek

3.1.1 Mijn onderzoeksvraag is:

Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen (groep1-4)?

Mijn deelvragen zijn:

- 1 Wat is mijn rol als IB bij het implementeren van de steungroepaanpak?
- 2 Welke interventies pasten leerkrachten toe om het pedagogisch klimaat te verbeteren?
- 3 Welke vaardigheden hebben leerkrachten nodig om de steungroepaanpak toe te passen bij jonge kinderen?
- 4 Wat is het effect van oplossingsgerichte gesprekken op jonge kinderen?
- 5 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?

3.2 Keuze en verantwoording van mijn gekozen onderzoeksvorm

“Het experiment is binnen het praktijkonderzoek geschikt om toetsende onderzoeksvragen aan te pakken” zegt Harinck²⁶.

Mijn keuze voor de onderzoeksvariant is het (quasi) experiment.

Mijn onderzoek is gericht op de vraag of een bepaalde behandeling of aanpak effectief is, dat wil zeggen, aantoonbaar tot resultaten leidt.

Ik wil weten of de methode van Young(2009) effectief is bij jonge kinderen.

Ik maak gebruik van een experimentele groep, maar een controle groep ontbreekt.

Ik realiseer mij dat mijn bevindingen daardoor een voorlopig karakter hebben.

Aan het einde van mijn onderzoek ga ik door middel van programma evaluatie, gericht op de resultaten van het project van Young op klassen niveau (gericht op de kinderen) vragen wat de effecten zijn van de steungroepaanpak. Zijn er onverwachte neveneffecten? (vragenlijst bijlage 5)

Dit sluit aan bij mijn onderzoeksvraag en vraag 1.

²⁶ Harinck(2009), praktijkonderzoek gericht op theorieverbetering dan wel praktijkverbetering
Miek Leeijen van Sleeuwen

3.3 Keuze en verantwoording van onderzoeksinstrumenten en onderzoeksgroep

Ik kies voor twee hoofdvormen van waarnemen: bevragen(vragenlijsten) en observeren (gerichte observaties en logboek notities door leerkrachten en de groep).

3.3.1 De leerkrachten van groepen 1- 4 beantwoorden een open vragenlijst (enquête), dit is de 0- meting en mijn beginsituatie (bijlage 3).

Tijdens de studiedag hanteer ik een werkvorm van Young(2009), die leerkrachten uitvoeren door elkaar oplossingsgerichte vragen te stellen, te beantwoorden en elkaar feedback te geven. Men noteert deze antwoorden in de vragenlijst.(bijlage 4)

Daarna introduceer ik de steungroepaanpak van Young door middel van de PowerPoint presentatie van Young²⁷ (deze heb ik vertaald in het Nederlands).

Zie bijlage 11.

Enerzijds levert deze informatie op voor de leerkrachten en mij, anderzijds ervaren zij zelf hoe oplossingsgericht werken toegepast wordt. Dit sluit aan bij vraag 3, 4 en 5.

Ik informeer de leerkrachten over de basisstappen van schaalvragen²⁸.

Basisstap	Voorbeeldformuleringen
Introductie van de schaal: de schaal wordt uitgelegd.	"Stel je eens een schaal voor van 0 tot 10 waarbij tien staat voor de gewenste situatie, de situatie die is zoals jij wilt dat het wordt, en 0 staat voor de situatie waarin er nog niets gerealiseerd is van de gewenste situatie."
Huidige positie: de coach vraagt naar de huidige positie op de schaal.	"Waar sta je nu op deze schaal?"
Platform: de coach focust op wat er al is en wat al heeft gewerkt.	"Hoe is het je al gelukt om te komen van 0 tot waar je nu staat op de schaal?" "Wat heeft al geholpen?" "Wat werkte vooral goed?" "Hoe lukte je dat?" "Wat heeft nog meer geholpen?"
Eerder succes: de coach vraagt naar een situatie die al beter was.	"Wat is de hoogste positie waarop je recent al eens hebt gestaan op deze schaal?" "Wat was er toen anders? Wat deed jij toen anders? Wat werkte er toen goed?"
Visualiseren hogere positie: nodig de cliënt uit om te vertellen hoe het eruit ziet op hogere posities op de schaal.	"Hoe ziet het eruit op ..?" "Waaraan zou jij merken dat je op ... zou staan?" "Wat zou er dan anders zijn?" "Wat zou jij dan anders kunnen doen?" "Hoe zou dat helpen?"
Stap vooruit: de coach nodigt de cliënt uit om te noemen wat voor stapje vooruit hij kan zetten op de schaal.	"Heeft wat we besproken hebben jou op een idee gebracht over hoe je een stapje vooruit zou kunnen zetten?" "Hoe ziet dat stapje eruit?"

²⁷ Bron: PowerPoint presentatie van Young, 13-02-2010 te Utrecht

²⁸ Visser, 2009, geraadpleegd 8-4-2011

<http://artikelencoertvisser.blogspot.com/2009/02/oplossingsgerichte-schaalvragen>.

En ik benoem voorwaarden van een goede gesprekstechniek bij jonge kinderen, dit sluit aan bij vraag 4.

Na de studiedag neemt de groepsleerkracht het sociogram van www.sometics.nl²⁹ af. Het resultaat geeft een overzichtelijk beeld van de totale groepscohesie en onderlinge relaties en interacties in de groep.

Daarnaast betrekken de groepsleerkrachten (zeven in totaal) informatie uit SCOL³⁰ en van ouders uit oudergesprekken. Oudergesprekken voer ik niet zelf; deels uit tijdgebrek maar vooral omdat leerkrachten een vertrouwensband met de ouders hebben en daardoor zijn zij goed geïnformeerd.

Na inventarisatie van alle informatie gaan de groepsleerkrachten de steungroepaanpak toepassen en gesprekken voeren met de groep en indien gewenst met individuele leerlingen. De observaties worden aan de hand van een semi- gestructureerd observatieschema door de leerkrachten in een logboek vastgelegd. Zij noteren: Observeer: wat gaat goed, wat doen de leerlingen? Interpreteer: wat maakt dat het goed gaat, wat is mijn rol hierbij?

3.3.2 De kinderen in de groepen1- 4.

De klassen van groep 1- 4 bestaan uit vier groepen:

2 groepen 1 / 2, één groep 3 en één groep 4 beantwoorden de vragen van het sociogram van www.sometics.nl.

Hiervoor kies ik omdat het bestaat uit eenvoudige vragen die aansluiten bij de onderzoeksgroep: met wie speel je graag, met wie speel je liever niet, met wie werk je graag en met wie werk je liever niet. Elk kind benoemt bij elke vraag drie kinderen. Tijdens het onderzoek bespreken de leerlingen elke dag: Welk cijfer geef je vandaag, waar ben je vandaag trots op, wat kan ik nog meer doen en men maakt afspraken voor “morgen”. Dit wordt vastgelegd in het logboek van de kinderen.

²⁹ www.sometics.nl, laatst geraadpleegd op 10-3-2011

³⁰ SCOL: sociale competentie observatielijst (Joosten, Bokkem en Heggeler)

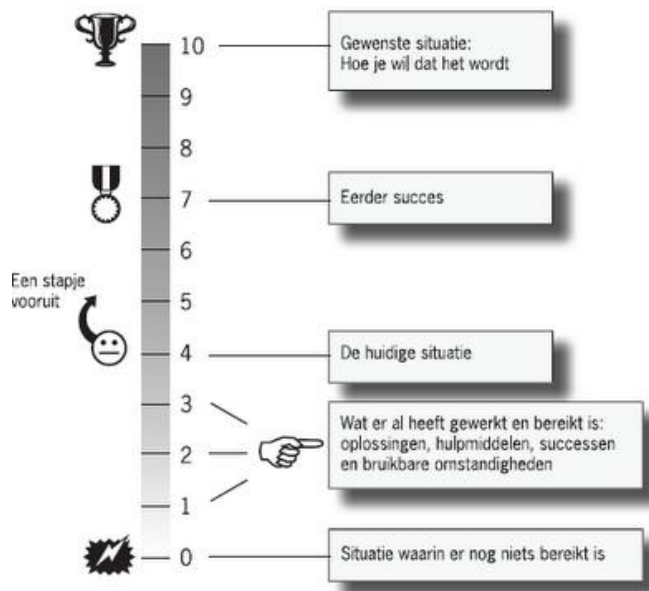
3.3.3 Mijn rol als IB.

Als IB informeer ik de leerkrachten, beantwoord ik vragen en ondersteun bij de uitvoering van de aanpak van Young. Dit sluit aan bij vraag 2 en 3.

Mijn rol als IB is gericht op bevragen (geschikt voor meningen en ervaringen van de leerkrachten, Harinck (2009) blz. 69): wat is de inbreng van de kinderen bij de gesprekken en overleggen zij, worden acties ondernomen zoals vragen om mee te doen, geven ze elkaar complimenten, hoe vaak, hoe is de sfeer bij aanvang en einde onderzoek, hoe gaat het schalen?

Ik introduceer de logboeken voor de kinderen en de leerkrachten. In de laatstgenoemde worden de notities ingedeeld in twee kolommen: links voor observaties(om feitelijke zaken vast te stellen) en rechts voor interpretaties, om goed onderscheid te maken tussen de waarneming en interpretatie(Harinck, 2009). Op basis van de weergegeven patronen kan de groepsleerkracht over langere tijd zien of de invloed van de aanpak van Young heeft gewerkt.

Als IB ben ik ook gericht op de uitvoering door de groepsleerkrachten: hoe maak je schalen concreet ³¹(visueel zichtbaar door een voorbeeld)) voor jonge kinderen, draait het programma volgens plan? Welke knelpunten treden er op?

³¹ Visser, 2009, geraadpleegd 8-4-2011 <http://artikelencoertvisser.blogspot> (doen wat werkt) De successchaal: dit is de meest bekende toepassing van de schaal. Dit is de schaal waarbij 10 staat voor de gewenste situatie en 0 staat voor de situatie waarin er nog niets van de gewenste situatie gerealiseerd is. Het succes waar deze schaal over gaat kan betrekking hebben op ieder doel dat u relevant vindt zoals beter communiceren, vaardiger omgaan met tegenslag, efficiënter produceren, klantgerichter werken, enzovoorts

3.4 Aandacht voor triangulatie

Ik maak gebruik van meerdere gegevensbronnen. Naast de besproken theorie uit hoofdstuk 2 gebruik ik de informatie van de kinderen (sociogram) en de informatie van de leerkrachten bij mijn onderzoek(observaties, SCOL, het logboek) en de informatie van gesprekken tussen leerkrachten en ouders. Zo zijn de verschillende belanghebbenden en hun gezichtspunten vertegenwoordigd in mijn onderzoek. Harinck (2009) geeft aan dat je door diverse instrumenten te gebruiken veel betere conclusies kunt trekken uit je onderzoek.

Daarnaast helpen critical friends van mijn opleiding Master SEN' mijn begeleidster, collega IB en mijn directeur mij door mijn stappen te volgen/ mij te bevragen in mijn keuzes binnen mijn onderzoek.

3.5 Aandacht voor de ethische aspecten

Boerman³² noemt een zestal principes met betrekking tot ethische reflectie op praktijkonderzoek, namelijk:

1. vertrouwen, bedrog en zelfbedrog
2. zorgvuldigheid en nalatigheid
3. volledigheid en selectiviteit
4. concurrentie en collegialiteit
5. publiceren, auteurschap en geheimhouding
6. onderzoek in opdracht

Dit betekent voor mij:

Voor mijn onderzoek informeer ik de groepsleerkrachten van groep 1- 4 over het doel van mijn onderzoek tijdens een studiedag. De leerkrachten informeren de leerlingen. Ouders worden op de hoogte gesteld van het onderzoek.

Ik ga discreet met de gegevens om en noem geen namen van personen of de school waarmee ik anonimiteit garandeer. Ik kies methoden die kinderen niet aantasten of schaden. Ik formuleer weloverwogen mijn vragen en verwerk de gegevens volledig zoals ik ze ontvang.

³² Boerman(2008) Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek (definitieve versie 20080606)

De informatie van het sociogram en uit de logboeken is vertrouwelijke informatie. Hiernaast maken de leerkrachten en ik gebruik van wat al aanwezig is op school (observaties, SCOL en de informatie van gesprekken met ouders) om zo volledig en eerlijk mogelijk te zijn.

Omdat er veel parttimers werken (zeven) in de groepen 1- 4 is dit voor mij een voordeel: de aanpak van Young wordt door velen toegepast en geëvalueerd op dezelfde wijze waardoor de gegevens eenduidig en betrouwbaar zijn.

In het volgende hoofdstuk presenteer ik de gegevens vanuit de nulmeting en antwoorden van de leerkrachten van groep 1-4 tijdens de presentatie van de steungroepaanpak.

Ook de vragenlijst (ingevuld met de leerlingen) met de oplossingsgerichte vragen en de observaties / interpretaties van de leerkrachten analyseer ik.

.

Hoofdstuk 4 Data analyses en resultaten

In dit hoofdstuk geef ik antwoorden op de volgende deelvragen van mijn onderzoek:

Wat is mijn rol als IB bij het implementeren van de steungroepaanpak?

2 Welke interventies pasten leerkrachten toe om het pedagogisch klimaat te verbeteren?

3 Welke vaardigheden hebben leerkrachten nodig om de steungroepaanpak toe te passen bij jonge kinderen?

4 Wat is het effect van oplossingsgerichte gesprekken op jonge kinderen?

5 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?

4.1 Wat is mijn rol als IB bij het implementeren van de steungroepaanpak?

Vooraf heb ik mij verdiept in de theorie van Young(2009) en de theorie van gespreksvaardigheden met jonge kinderen.

Voor mijn onderzoek informeerde ik de groepsleerkrachten van groep 1-4 over het doel van mijn onderzoek tijdens de studiedag op 17-02-2011.

Door de nulmeting(bijlage 6) verkreeg ik inzicht in de visie/ ervaringen van leerkrachten met betrekking tot mijn onderwerp: het verbeteren van het pedagogisch klimaat in de groep.

Zeven leerkrachten gaven als antwoord bij de nulmeting (bijlage 6, vraag 12):

Hoe effectief zijn je interventies?

<i>Antwoorden</i>	<i>Aantal leerkrachten</i>
Bieden baat voor meeste leerlingen	1
Wisselende resultaten, regelmatig herhalen	3
Weet ik niet	4
Ik concludeerde dat men behoefte heeft aan een doeltreffende interventie.	

Ik introduceerde de steungroepaanpak (d.m.v. de PowerPoint presentatie volgens Young, die ik vertaald heb in het Nederlands, 2010, zie bijlage 11).

Ik paste daarbij de aanpak van Young toe:

- Beschrijf de gewenste toekomst: Hoe willen de leerkrachten dat hun groep wordt?
- Herken het succesvolle verleden: Waar ben je vandaag trots op?
- Waardeer de aanwezige kwaliteiten: Complimenteer, waardeer elkaar.
- Doe meer van wat werkt: Wat wil je volgende week nog meer doen?

Leerkrachten namen hierdoor actief deel aan de steungroepaanpak.

Belangrijk hierbij is het schalen aan de hand van de vragen(bijlage 7, vraag 1-2) en de motivatie daarbij.

(Waar 1= er gebeurt hier niets om de school tot een veilige plaats te maken,

Waar 10= onze school is de meest vriendelijke school die er is)

Zeven leerkrachten waarden onze school als volgt:

Hoe komt de school aan dit cijfer? Waar ben jij al tevreden over?

Leerkrachten benoemen: betrokkenheid, veel samenspel, vriendelijk gedrag, wij krijgen complimenten omdat leerlingen met plezier naar school gaan, leerlingen vertellen dit in kringgesprekken, leerlingen zijn intens met hun werk bezig.

Wat zijn onze wensen t.a.v. relaties tussen mensen in de school: op een schaal van 1-10?

(Waar 1= er gebeurt hier niets om de school tot een veilige plaats te maken,

Waar 10= onze school is de meest vriendelijke school die er is)

Zeven leerkrachten wensen met betrekking tot relaties tussen mensen in de school:

Benoem de gewenste toekomst:

Visualiseer dat je morgen op school komt... Hoe ziet een vriendelijke, ondersteunende en veilige school eruit, met het cijfer 10?

Leerkrachten benoemen: Samenspel op speelplaats, elkaar helpen, iedereen hoort erbij, mensen komen met plezier naar school.

Ik informeerde leerkrachten over de theorie 'gespreksvaardigheden met jonge kinderen' (hoofdstuk 2.3).

Als IB was ik ook gericht op de uitvoering door de groepsleerkrachten: hoe maak je schalen concreet (visueel zichtbaar met voorbeeld) voor jonge kinderen, zijn leerkrachten na de presentatie in staat om de aanpak goed uit te voeren?

Welke knelpunten treden er op? Hoe lossen de leerkrachten/ leerlingen die op?

Ik sloot aan bij hulp- en begeleidingsvragen van de leerkrachten tijdens de voorbereiding en de uitvoering van de vriendschapsweek.

4.2 Welke interventies pasten leerkrachten toe om het pedagogisch klimaat te verbeteren?

In de nulmeting antwoorden 7 leerkrachten (bijlage 6, vraag 7):

Wat doe je nu met leerlingen die weinig aansluiting vinden in je groep?

<i>Antwoorden</i>	<i>Aantal leerkrachten</i>
Sturing geven aan vormen samenwerking	5
Afspraken herhalen: iedereen hoort erbij/ niemand buiten sluiten	3
Gesprekken voeren	3
Methode Kinderen en hun sociale talenten	2
Werken aan ontbrekende sociale vaardigheid	1

Hierbij valt op dat de meeste leerkrachten zelf de verantwoordelijkheid en initiatieven nemen om leerlingen die weinig aansluiting vinden in de groep erbij te betrekken.

In de nulmeting (bijlage 6, vraag 11) antwoorden 7 leerkrachten

Wat ervaar jij als effectieve interventies?

<i>Antwoorden</i>	<i>Aantal leerkrachten</i>
Gesprek voeren / reflecteren	4
Complimenteren	2
Uitleg/ instructie vaardigheden	2
Weet ik niet	2

Maar twee leerkrachten zetten complimenteren bewust in als interventie en twee geven zelf uitleg/ instructie vaardigheden.

De meeste leerkrachten(4 van 7) voeren gesprekken met kinderen om het pedagogisch klimaat te verbeteren.

Twee leerkrachten zeggen bij de nulmeting (bijlage 6, vraag 9) dat ze té weinig gesprekken voeren met kinderen: "Zou ik vaker moeten doen".

Ga je met de leerlingen in gesprek? Wat? Hoe? Frequentie?

<i>Antwoorden</i>	<i>Aantal leerkrachten</i>
Bij incidenten	4
Preventief in gesprekken	4
Lessen Kinderen en hun sociale talenten	1
Te weinig: zou ik vaker moeten doen	2

Op de vraag(bijlage 6, vraag12): Hoe effectief zijn je interventies?

<i>Antwoorden</i>	<i>Aantal leerkrachten</i>
Bieden baat voor meeste leerlingen	1
Wisselende resultaten, regelmatig herhalen	3
Weet ik niet	4

Leerkrachten hadden weinig zicht op de effectiviteit van hun interventies.

Kort samengevat concludeer ik dat leerkrachten voorafgaand aan mijn onderzoek:

- zelf het initiatief nemen en verantwoordelijkheid dragen bij het bevorderen van aansluiting van leerlingen bij de groep.
- complimenteren en uitleg/ instructie als interventie beperkt toepassen.
- beperkt zicht hebben op het effect van hun interventies.

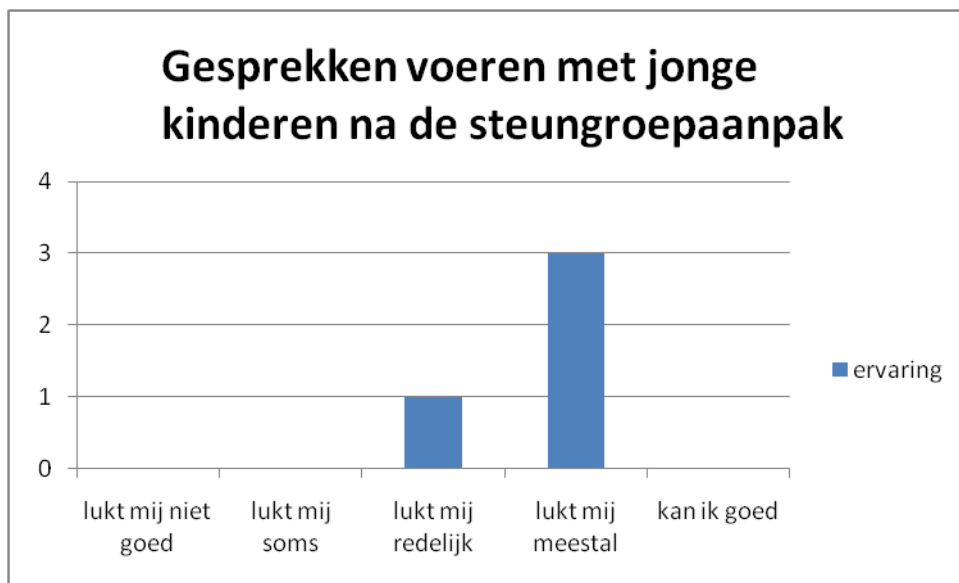
4.3 Welke vaardigheden hebben leerkrachten nodig om de steungroepaanpak toe te passen bij jonge kinderen?

Leerkrachten benoemen als vaardigheden tijdens de vriendschapsweek in hun logboek (bijlage 9):

- “Goede gesprekken voeren met leerlingen/ de “dominante groep” (bekend vanuit observaties en sociogram), plannen bespreken, goed overleg/ goede afspraken”.
- “Veel inbreng en verantwoordelijkheid laten bij kinderen” want “door ruimte te bieden aan initiatieven neemt de betrokkenheid van leerlingen toe.”
- “Initiatieven waarderen, stimuleren en complimenteren positief gedrag”
- “Situaties scheppen om gedrag te veranderen door bijvoorbeeld: niet alleen met “vaste maatjes” te werken maar juist kinderen in andere groepjes te laten spelen/ werken en leerlingen uit groep 1 laten kiezen voor een leerling uit groep 2 om samen te gaan werken”.
- “In de buurt zijn” als leerkracht: observeren en complimenteren.

Bij de nulmeting (bijlage 6: vraag 4) noemen vier van de zeven leerkrachten gesprekken voeren als een bruikbaar instrument om zicht te krijgen op groepsdynamiek.

Leerkrachten beoordelen het gesprekken voeren met jonge kinderen na het toepassen van de steungroepaanpak met een voldoende tot ruim voldoende. (bijlage10: vraag 3)

Opmerkingen die leerkrachten geven:

“De structuur van de vragen van de steungroepaanpak gaven mij houvast.”

“Luisteren wil ik nog meer gaan oefenen.”

4.4 Wat is het effect van oplossingsgerichte gesprekken bij jonge kinderen?

Tijdens het toepassen van de steungroepaanpak benoemen leerkrachten de volgende effecten (die vermeld staan in hun logboek, bijlage 9):

- Kinderen kunnen goede oplossingen bedenken bij verschillende conflicten, dit creëert draagvlak bij de kinderen die de oplossing meestal ook zonder hulp kunnen uitvoeren.
- Door ruimte te bieden aan initiatieven neemt betrokkenheid van leerlingen toe.

Leerkrachten benoemen in de eindmeting (bijlage 10): de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen:

- Kinderen maken een begin met de bewustwording van het gedrag van anderen en hun invloed hierop.
- Zelfverantwoordelijkheid voor de sfeer in de groep.
- Betrokkenheid: sommige kinderen gaan ervoor om de groep naar een 'hoger punt' te krijgen. Dat niet elk kind hier even actief in is, is geen probleem, ze worden vanzelf mee getrokken in het proces.
- Complimenteren werkt, brengt de groep in een positieve sfeer.
- De groepsdynamiek wordt versterkt. Kinderen doen gemakkelijk mee met de groepsnormen. Extra opvallend wordt dan de invloed die kinderen op de groep hebben die niet meedoen met de waarden en normen.
- Kinderen kunnen goede oplossingen bedenken bij verschillende conflicten, dit creëert draagvlak bij de kinderen die de oplossing meestal ook zonder hulp kunnen uitvoeren. Wel "ben ik in de buurt".

Een nieuw inzicht voor de leerkrachten: Complimenteren werd voorheen beperkt ingezet als interventie en het blijkt de groep in een positieve sfeer te brengen.

Men had vooraf lage verwachtingen ten aanzien van oplossingen bedenken door de kinderen; dit bleek uit de nulmeting (bijlage 6: vraag 2), toen benoemden maar 2 van de 7 leerkrachten op de vraag: Over welke vaardigheden moeten de leerlingen daarvoor (dragen eigen verantwoordelijkheid en het verbeteren van het pedagogisch klimaat) beschikken? Oplossingen laten bedenken/ keuze maken.

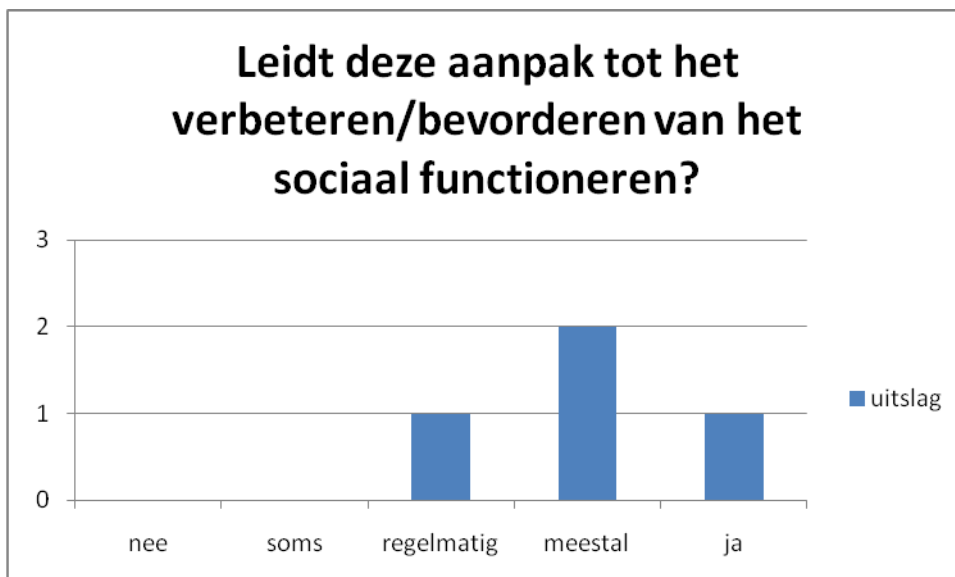
Er is nu duidelijk sprake van meer vertrouwen in de capaciteiten van kinderen.

4.5 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen: groep 1-4?

Leerkrachten in drie groepen gaven aan in de eindmeting (bijlage 10: vraag 1) het oplossingsgericht werken met kinderen niet te kennen

In eindmeting (bijlage 10: vraag 4) benoemen leerkrachten in 4 groepen:

Opmerkingen leerkrachten:

- “Tijdelijk zeker; het is natuurlijk wel iets wat je warm moet houden.”
- “Ik ga hier zeker mee verder, een keer een herhaling schoolbreed zou niet verkeerd zijn, om het ‘levend’ te houden.”

In de eindmeting geven de leerkrachten in 4 groepen aan hoe zij de steungroepaanpak hebben ervaren als middel om het pedagogisch klimaat te verbeteren? (bijlage 10: vraag 2)

(altijd bruikbaar bij jonge kinderen= 5 / ongeschikt bij jonge kinderen=1)

Hieruit concludeer ik dat: “de steungroep is meestal bruikbaar en dus een effectieve interventie bij jonge kinderen.”

Daarnaast blijkt uit de interpretaties van de leerkrachten bij deze aanpak(bijlage 9):

- “Het is een verademing om even de “leer”druk van de ketel af te halen; men leert zo ook véél”.
- “Kinderen zijn er bewuster mee bezig als jij er als leerkracht aandacht aan besteedt en als je laat merken dat jij het belangrijk vindt.”
- “De kinderen groeien van de waardering die je ze geeft en de meesten willen dan nog meer laten zien wat zij kunnen.”

Leerlingen benoemen in hun logboek(bijlage 8):

- kunnen verwoorden wat goed gaat/wat nog beter kan
- luisteren naar de ander
- wij helpen elkaar en spelen goed samen in groepjes (niemand is alleen).
- ook kinderen vragen die het moeilijk vinden om iemand te vragen

Hoofdstuk 5 Conclusies

Vanuit mijn onderzoeksvraag:

“Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen?”

ga ik bekijken wat leerkrachten van groep 1 - 4 als effecten benoemen.

-Kinderen maken een begin met de bewustwording van het gedrag van anderen en hun invloed hierop. Hun betrokkenheid neemt toe. Sommige kinderen gaan ervoor om de groep naar een ‘hoger punt’ te krijgen. Dat niet elk kind hier even actief in is, is geen probleem, ze worden vanzelf mee getrokken in het proces.

De groepsdynamiek wordt versterkt. Kinderen doen gemakkelijk mee met de groepsnormen. Dit komt overeen met Furman(2006) die aangeeft dat kinderen worden gezien als rechtmatige partners van wie verwacht wordt dat ze actief deelnemen aan alle beslissingen die zij aangaan.

-Extra opvallend wordt dan de invloed die kinderen op de groep hebben die niet meedoen met de waarden en normen. Leerkrachten benoemen dit in hun logboek (bijlage 9).

Ik concludeer dat leerkrachten dit als probleem signaleren. “Dus we hebben behoefte aan de meest effectieve manier om moeilijkere situaties aan te pakken” zegt Young(2009): “de steungroep”. De werkwijze is als volgt: Je stelt een steungroep samen volgens de aanpak (bijlage 2) waarbij je kinderen betreft met wie het contact moeilijk verloopt, die erbij betrokken zijn en (potentiële) vrienden.

Daarbij is de leerkracht gericht op: toename empathie/ ervaren vanuit hun eigen ervaringen en hun suggesties. De leerkracht complimenteert hun ideeën, bewondert hun plan, evalueert regelmatig met de groep en spreekt waardering uit.

-Zelfverantwoordelijkheid bij de kinderen voor de sfeer in de groep. Dit komt overeen met Furman(2006) die dit op de volgende manier beschrijft: “Leerkrachten laten verantwoordelijkheid voor het oplossen van het probleem steeds bij het kind, want kinderen hebben sleutels voor oplossingen zelf in handen”. Dit is in overeenstemming met met Young(2009): “Geen “verhaaltjes vertellen” over hoe het moet, maar gericht op aanwezige mogelijkheden”.

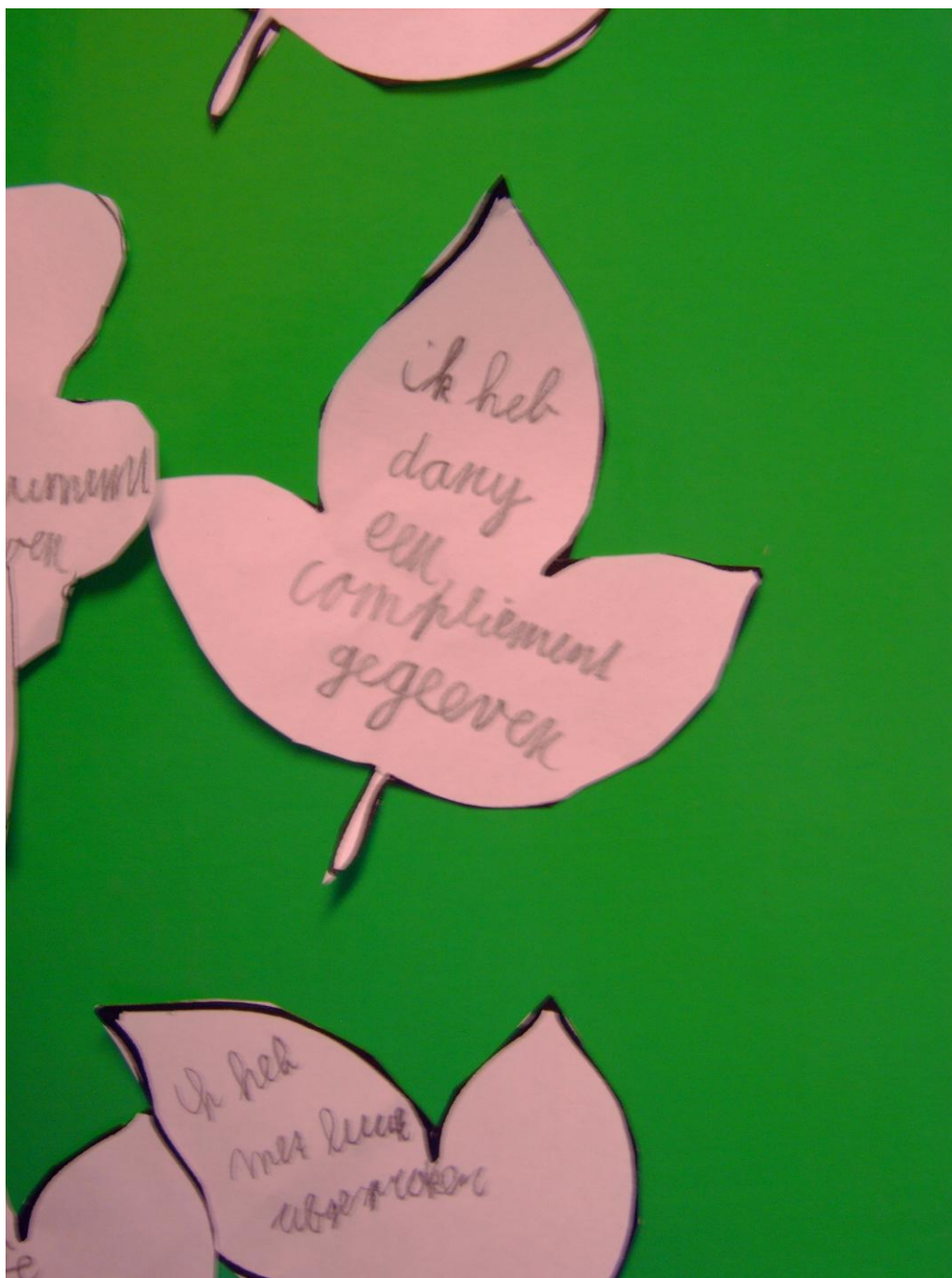
-Kinderen kunnen goede oplossingen bedenken bij verschillende conflicten, dit creëert draagvlak bij de kinderen die de oplossing meestal ook zonder hulp kunnen uitvoeren. Wel “ben ik in de buurt” zeggen leerkrachten.

“In de buurt zijn” impliceert een observerende luisterhouding. Delfos (2000) benoemt betreffende leerkrachtvaardigheden luisteren als de meest effectieve/vruchtbare hulpverleningsstrategie die men in gesprekken kan toepassen. Daarin maakt Gordon(2010) een onderscheid tussen passief luisteren: door acceptatie te tonen, te zwijgen en “de deur open te zetten”, en actief luisteren, verlangt van de ontvanger/ de leerkracht eigen gedachten/ gevoelens opzij zetten om uitsluitend aandacht te geven aan de boodschap van het kind, met als uiteindelijk doel: het nog jonge kind te helpen geleidelijk zijn eigen vindingrijkheid/ onafhankelijkheid te ontwikkelen, steeds beter in staat om aan eigen behoeften te voldoen en eigen problemen op te lossen. Een leerkracht paste dit toe: Toen een kind koekjes wilde delen, zei zij dat koekjes delen goed bij vriendschap past en zij schreef DELEN bij het woordweb van “Vriendschap”. Hierna kwamen kinderen met meer ideeën.

-Complimenteren werkt, het brengt de groep in een positieve sfeer.

Dit komt overeen met waar de kinderen trots op zijn:

- complimenteren,
- aardig zijn voor elkaar,
- verwoorden wat goed gaat,
- elkaar aanspreken op het behouden van de goede sfeer,
- luisteren naar elkaar,
- nieuwe vriendschappen en samenwerkingsmaatjes,
- samenspel met andere kinderen,
- goede afspraken hierover maken.

Young(2009) benoemt dat de steungroepaanpak is gericht op de aanwezige mogelijkheden en stimuleert positief gedrag: er worden nieuwe vriendschapsbanden gesmeed en ik concludeer dat dit in de praktijk door de kinderen ook zo ervaren wordt.

Hieruit concludeer ik dat leerkrachten trots zijn op deze prestaties.

Een gevoel van competentie van de kinderen geven leerkrachten hier weer.

Jong en Berg³³ (2004) beschrijven dat bij een oplossingsgerichte aanpak van het probleem van de cliënt wordt uitgegaan van eigen krachten die worden versterkt.

Vertrekpunt is altijd datgene dat cliënten doen/ al blijkt te werken. De cliënt is de expert/ competent. Dit komt overeen met de ervaringen van de leerkrachten.

Kijkend naar wat leerkrachten benoemen in hun logboek(observaties en interpretaties) concludeer ik: Door ruimte te bieden aan initiatieven neemt betrokkenheid van leerlingen toe. In overeenstemming met Young(2009) die zegt:

“Effective leadership encourages all members of the school community to fulfil their potential by helping them identify precisely what they are already doing that works and enabling them to do more of it.” ³⁴

-Kinderen zijn in staat om te schalen, met behulp van een concrete schaal van 1-10. . om zo tot een betekenisvolle en stimulerende verbetering te komen.

Hierover had ik mijn twijfels omdat het vrij abstract is.

Dat bleek goed uitvoerbaar met visuele/ concrete materialen(meetlat).

-De kinderen groeien van de waardering die de leerkracht hen geeft, de meesten willen dan nog meer laten zien wat zij kunnen en benoemen wat goed gaat.

Bannink(2006)³⁵ benoemt dit effect bij het voeren van oplossingsgerichte gesprekken: De benodigde hulpbronnen zijn aanwezig bij de leerlingen en door de visie van de kinderen te valideren (door te waarderen en te complimenteren) zijn ze competent hun doel te formuleren, oplossingen te bedenken en deze uit te voeren.

³³ De Jong en Berg (2004) De kracht van oplossingen: richt zich op de gesprekstechnieken die hieraan ten grondslag liggen. Uit onderzoek naar succespercentages met de vraag of het doel van de behandeling was bereikt, zei 45 % dat het doel was bereikt, 32 % zei dat men vooruit was gegaan(samen 77%) dat is hoger dan de vaak gerapporteerde 66% cliënten die vooruitgang meldden.

³⁴ Young, (2009) blz. 134

³⁵ Bannink (2006) Oplossingsgerichte vragen: exploratie en analyse van het probleem/ klacht (grotendeels) overbodig. De sfeer is positief en de gesprekken met cliënten zijn korter en effectiever.

-Afwisselende samenwerkingsvormen stimuleren nieuwe vriendschappen.
Tijdens de introductie van de steungroepaanpak benoemden leerkrachten als wenselijke toekomst: Samenspel en elkaar helpen. Dit komt ook overeen met Young(2009) die het smeden van vriendschapsbanden en stimuleren van samenwerking (hoe maak ik anderen gelukkig?) benoemt als doel in plaats van het reduceren van pestgedrag.

Mijn conclusie is:

De steungroepaanpak kan toegepast worden bij jonge kinderen van groep 1-4 en is niet alleen, zoals Young stelt: “geschikt voor de leeftijd van 7- 12 jaar”. Dat het uitvoerbaar is door leerkrachten wordt bevestigd, zij hebben ervaren dat deze aanpak werkt.

De meeste leerkrachten gaven bij de nulmeting aan niet te weten hoe effectief de interventies zijn met betrekking tot het verbeteren van het pedagogisch klimaat.. Na het toepassen van de steungroepaanpak zeggen zowel leerlingen als leerkrachten dit een effectieve manier te vinden om het pedagogisch klimaat te verbeteren.”Het gaat uit van initiatieven van kinderen zelf, is oplossingsgericht en biedt zodoende snel resultaat.” Young (2009) zegt over de aanpak “werkt snel en is een efficiënte investering”.

De Jong en Berg (2004) en Bannink (2006) bevestigen dit vanuit de theorie: “Als cliënten competent zijn en door oplossingsgericht te zijn, worden hun eigen krachten versterkt”.

De steungroepaanpak sluit ook aan op hulpvragen van de leerkrachten (bij de nulmeting): Wat wil je nog leren?

- twee leerkrachten noemden: theorie hierover en goede aanpak leren,
- een leerkracht zei: goede gesprekken voeren met kinderen,
- een leerkracht zei: complimenteren,
- een leerkracht zei: omgaan met leerlingen met beperkte empathie.

Daarnaast concludeer ik:

- Belangrijk is het borgen van deze aanpak op groep- en schoolniveau.

Dat komt ook tegemoet aan de opmerking: “Dit is natuurlijk wel iets wat je warm moet houden.”

- Het visueel maken van afspraken: een woordspin, door een schaal van 1-10, een vriendschapsboom (in de klas: daarop alle goede initiatieven genoemd waar we trots op zijn) of een vriendschapshart werken bij jonge kinderen.
- Afwisselende samenwerkingsvormen stimuleren nieuwe vriendschappen.
- Er is behoefte aan afstemmen visie op schoolniveau.
- De methode: “Kinderen en hun sociale talenten” wordt maar door twee leerkrachten ingezet.
- Er is behoefte aan ondersteuning in de aanpak/ begeleiding van “dominante/ sfeerbepalende” groep in de klas.(zoals een leerkracht benoemde: “de invloed die kinderen op de groep hebben die niet meedoen met de waarden en normen”).

Mijn aanbevelingen zijn:

- Op schoolniveau de steungroepaanpak toepassen en borgen.
Bij aanvang van het nieuwe schooljaar gaan alle groepen hiermee van start. In de eerste teambijeenkomst worden alle teamleden geïnformeerd over deze aanpak. Hierbij extra rekening houden met nieuwe collega's, zodat ook zij goed hun bijdrage kunnen leveren.
Kinderen bespreken in de eerste week hoe zij willen dat hun groep/ school wordt. Om dit te bereiken worden afspraken per groep gemaakt en de verantwoordelijkheid ligt hiervoor bij de kinderen zelf.
Voor jonge kinderen worden deze afspraken visueel gemaakt.
- Oriënteren op coöperatieve werkvormen want: afwisselende samenwerkingsvormen stimuleren nieuwe vriendschappen.
Door ons te verdiepen in coöperatieve werkvormen ondersteunt dit de sfeer in de groepen. Dit ondersteunt ook de visie van de school: Door samenwerking tot een bevredigende oplossing kunnen komen.
Als IB ligt hierbij voor mij een rol.

- De visie op schoolniveau afstemmen, want uit mijn onderzoek blijkt dat hier behoefte aan is.

Wij zijn dit schooljaar bezig om vanuit een SWOT-analyse (vertaald vanuit het Engels: sterktes zwaktes kansen en bedreigingen) onze school in kaart te brengen. Daarna gaan we doelen formuleren voor de komende 4 jaren. Daarbij bespreken wij onze visie en missie. Tijdens het werken aan het meerjaren schoolplan is afstemmen hierover een belangrijk onderdeel.

- De methode “Kinderen en hun sociale talenten” op schoolniveau evalueren en afspraken maken op schoolniveau.

- Ondersteuning bieden aan leerkrachten bij de aanpak/ begeleiding van de “dominante/ sfeerbepalende” groep in de klas.

Dit doe ik als IB: het begeleiden van de leerkrachten die hiermee aan de slag willen(na de meivakantie). Ik ga met hen de aanpak voor het begeleiden van een kleine groep doornemen (bijlage 2), ik volg het proces en ondersteun waar nodig. Na 5 weken met de kinderen en leerkrachten evalueren.

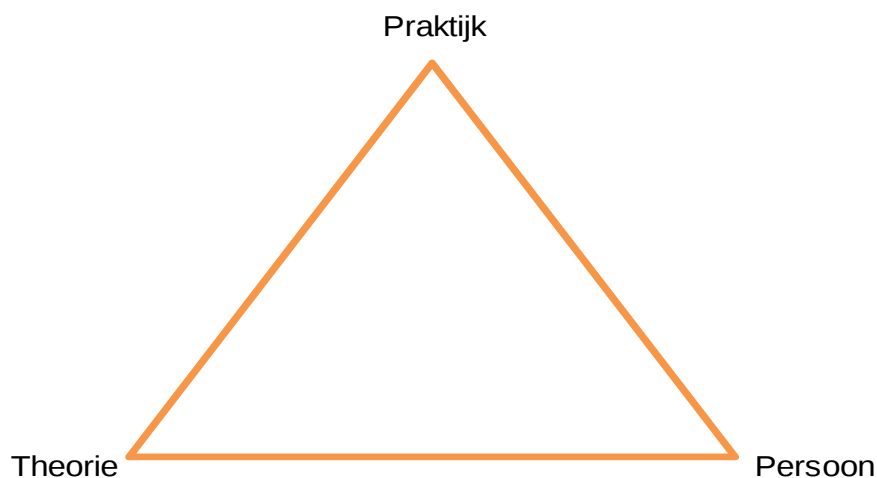
Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

6.1 De betekenis van mijn meesterstuk voor mij als professional

In de keuze voor de studie IB was mijn doel: mij bekwamen in hoe ik anderen, zowel leerkrachten als leerlingen, kan begeleiden en adviseren om zo hulp op maat binnen passend onderwijs te kunnen bieden.

Op mijn toenmalige school koos men als speerpunten: versterken van het pedagogisch klimaat en communicatie met leerlingen; “Elk kind gelukkig op school”. Dit kwam voort uit handelingsverlegenheid van de leerkrachten(waaronder ikzelf) en wensen/ opmerkingen uit de KMPO(Kwaliteit Meter Primair Onderwijs) enquête. Op zoek naar een goed instrument las ik een aanbod voor een workshop oplossingsgericht werken als anti pestaanpak van Young(2009). Hier nam ik aan deel en zag kansen in de steungroepaanpak van Young. Zelf paste ik het toe in mijn groep 1 / 2 en kreeg daarop positieve reacties van ouders en mijn duo partner. Na het accepteren van een baan op een andere school in augustus 2010, besprak ik met de directie/ leerkrachten het pedagogisch klimaat op deze school. Daaruit bleek dat men de toegepaste interventies niet/ onvoldoende effectief vond.

Mijn ervaringen beschrijf ik vanuit de driehoek: theorie- praktijk- de persoon: ik.

6.2 De theorie

De steungroepaanpak van Young(2009) is oplossingsgericht werken met jonge kinderen. Young zegt over oplossingsgericht werken: door de juiste vragen te stellen is de ander (leerkracht / leerling) competent om vanuit de aanwezige krachten een stapje vooruit te maken. Daarbij geef je autonomie aan de ander: je biedt ruimte, honoreert initiatieven, men bepaalt zelf wat en hoe ze gaan leren, men maakt zelf de plannen. Daardoor voelt men zich competent. Relaties tussen mensen worden versterkt.

Drie basisbehoeften die samen het pedagogisch klimaat bepalen, zegt Stevens³⁶. Belangrijk bij gespreksvaardigheden met jonge kinderen is actief luisteren³⁷ met uiteindelijk doel: het nog jonge kind te helpen geleidelijk zijn eigen vindingrijkheid / onafhankelijkheid te ontwikkelen, steeds beter in staat om aan eigen behoeften te voldoen en eigen problemen op te lossen.

6.3 Praktijk

De steungroepaanpak heb ik als experiment uitgevoerd in de groepen 1-4.

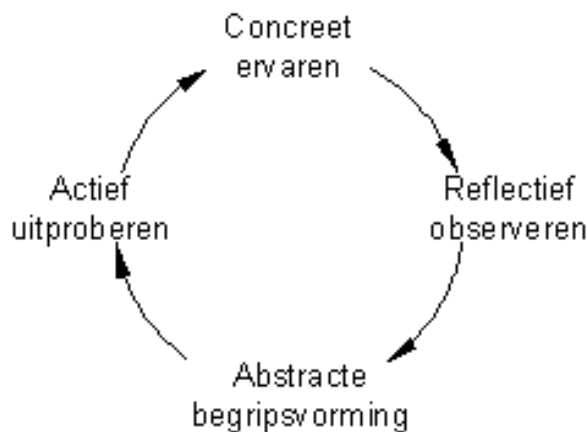
Hierbij paste ik de reflectiecyclus van KOLB toe.

³⁶ Stevens, (2002) **Relatie:** Ieder mens (en dus ieder kind) heeft er behoefte aan te voelen, dat anderen met hem willen omgaan. Kinderen gaan met plezier naar school, voelen zich gewaardeerd, voelen zich veilig, weten en merken dat zij erbij horen, ertoe doen.

Autonomie: Ieder mens (en dus ieder kind) heeft er behoefte aan zijn leven in te richten zoals hij dat wil, zelf beslissingen te nemen, verantwoordelijkheid te dragen en zichzelf te kunnen zijn.

Competentie: Ieder mens (en dus ieder kind) heeft er behoefte aan greep te krijgen op de wereld om zich heen. Hij/zij wil het gevoel hebben de wereld aan te kunnen en voor zijn taak berekend te zijn.

³⁷ Echt willen horen wat het kind te zeggen heeft, werkelijk willen helpen met het probleem, in staat zijn gevoelens te accepteren, een rotsvast vertrouwen hebben dat het kind zijn eigen gevoelens kan hanteren, ze kan verwerken en oplossingen kan vinden voor zijn problemen, het kind kunnen zien als een apart individu, een uniek en onafhankelijk mens met eigen leven en identiteit.

Het introduceren van de steungroepaanpak verliep gestructureerd dankzij de PowerPoint van Young. De oplossingsgerichte gesprekken tijdens de studiedag verliepen goed: een positieve ervaring met deze manier van werken en veel draagvlak bij teamleden omdat ze allemaal het belang hiervan inzien voor de kinderen in de groep.

Leerkrachten gaven suggesties³⁸ tijdens de studiedag voor een vriendschapsweek (in week 16, rondom de dag van de vriendschap19-4-2011). De betrokkenheid en motivatie van de leerkrachten was groot.

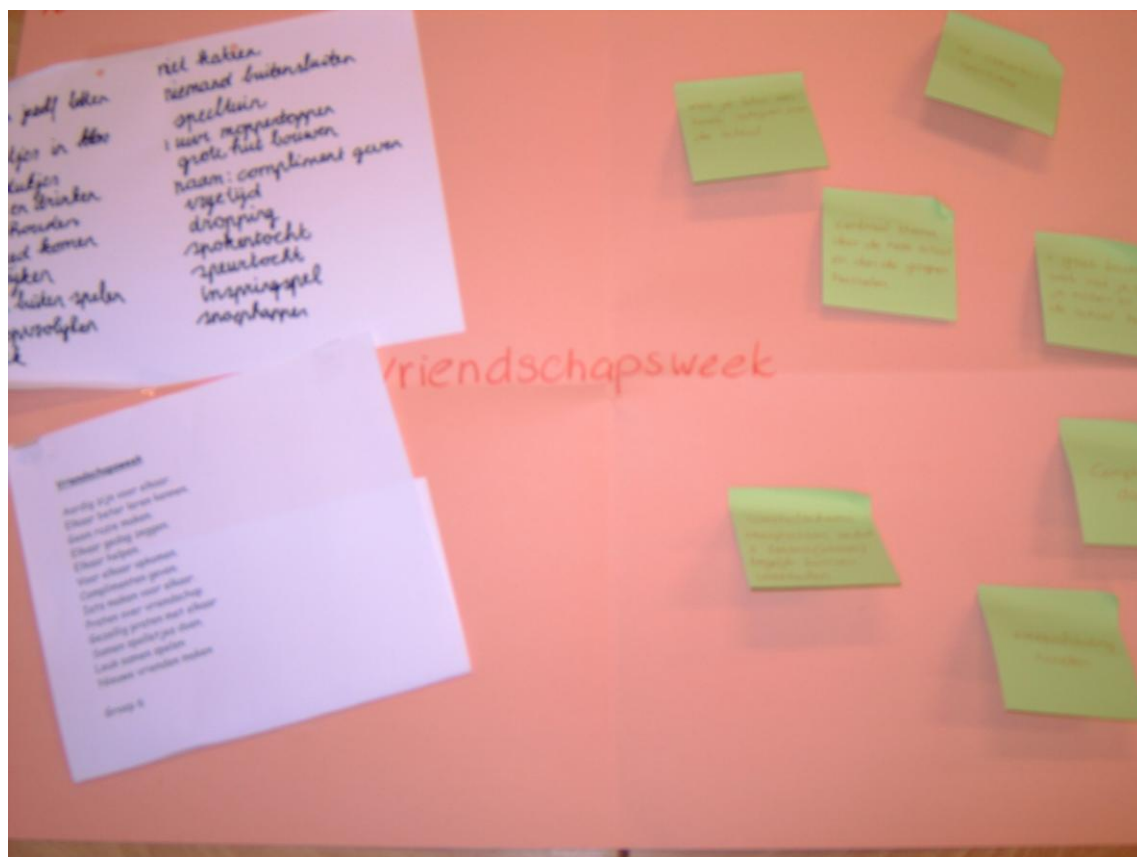
Iedereen was zó enthousiast dat men voorstelde dit met de hele school te gaan doen want een goede sfeer is belangrijk voor de hele school. Elke leerkracht heeft hiervoor een collega in de BB (bovenbouw) benaderd. De BB heb ik daarna schriftelijk geïnformeerd over de steungroepaanpak en mondeling heb ik de informatie toegelicht en vragen beantwoord. In week 15 hebben leerkrachten ideeën van

³⁸ Vanuit woordweb: vrienden/ vriendschap bespreken:

- Toneelstuk spelen
- Poppenkast spelen
- Samen groot bouwwerk maken
- Vriendschapsslinger maken
- Complimenten spel spelen
- Vriendschapsprotocol maken als afsluiting (i.p.v. pestprotocol)
- Samen muziek maken in orkest
- Speurtocht houden: vossenjacht
- Sport/ spelletjesdag
- Gezelschapsspelen spelen.
- Kanjer/ zonnetje van de week in de groep.
- Helpende handjes krijgen "pluimen" van de klasgenoten.

....En met spelen dan doe ik lekker mee

kinderen voor de vriendschapsweek geïnterviewd op een poster in de koffiekamer voor groep 1-4 en 5-8.

Hier ontstonden ook gesprekken over hun ervaringen.

Tijdens de weekopening voerden de kinderen van groep 5 een toneelstuk op naar aanleiding van een boek: Kikker en zijn vrienden. Op maandag hebben de teamleden afgestemd om op woensdag een schoolactiviteit te organiseren: samen muziek/ dans in de aula. Dit werkt ondersteunend naar elkaar en verbindt ook het team/ de school. Hoge betrokkenheid en samenwerking met enthousiaste collega's, niet alleen in de onderbouw maar de hele school.

Ondersteunend in dit proces was de begeleiding die wij als nieuw managementteam kregen door W&W³⁹. In een teambijeenkomst in maart hebben we een film gekeken van het oplossingsgericht werken binnen de school van Kim Berg⁴⁰.

Dat ondersteunde het uitvoeren van de steungroepaanpak. Leerkrachten die eerst altijd ingingen op het conflict: wie begon/ deed wat?, ervaren dit als effectieve interventie met als gevolg een positieve sfeer in de groepen en hogere betrokkenheid/ verantwoordelijkheid naar elkaar toe. Men gaat hiermee door.

³⁹ Wolff en Walraven: ondersteunen scholen in trajecten op maat.

⁴⁰ Kim Berg, (2001) De kracht van oplossingen

6.4 De persoon: Ik

Het bestuderen van de theorie om het kader van mijn onderzoek te bepalen vond ik heel interessant. Vanuit de KOLB leerstijlen test⁴¹(augustus 2009) bleek mijn voorkeur leerstijl: de beslisser te zijn. Daarbij ben ik gericht op probleem oplossing; door doelgericht en planmatig te handelen met een duidelijke relatie tussen leerstof en eigen praktijk. Als IB zoek ik bij het onderbouwen van oplossingen altijd theorie en geef deze aan anderen. “Wel veel leeswerk” krijg ik soms als reactie. Mijn valkuil is dat ik dan te weinig rekening hou met mensen die dromer/ doener zijn.

Ik ben mij daarom bewust gaan richten op concrete ervaringen van anderen en heb verschillende meningen en creatieve ideeën van teamleden erbij betrokken. Één collega hielp me door mij ervan bewust te maken als ik te doelgericht bezig was. Om weerstand te voorkomen ben ik mijn onderzoek gestart door veel gesprekken te voeren met leerkrachten groepen 1-4 over het pedagogisch klimaat.

Ik luisterde naar hun ervaringen met leerlingen die buiten de groep vielen of veel conflicten hadden, en de vragen die men had.

Ik sloot aan bij hun behoeften en creëerde zo draagvlak voor mijn onderzoek.

Als groepsleerkracht heb ik het experiment mede heb uitgevoerd en ben ik zelf ook enthousiaster over het oplossingsgericht werken; ik pas het nu ook toe bij het maken van handelingsplannen. Door méér in gesprek te gaan met kinderen en hen zelf mee te laten denken met hun plan van aanpak leidt dat tot kritische reflectie bij de kinderen en eigenaarschap bij het werken aan problemen.

Als IB pas ik het oplossingsgericht werken toe omdat het teamleden stimuleert om “meer te doen van wat al goed werkt”.

De tijdsdruk ontstond omdat de vriendschapsweek pas in week 16 plaats vond. De logboeken en evaluaties kwamen moeizaam binnen, hier heb ik met twee extra mails en een telefoontje voor de meivakantie op gereageerd, met succes.

De invalkracht in groep 3 had het proces en de voorbereiding op de vriendschapsweek gemist. Ik heb haar persoonlijk geïnformeerd, maar het was voor haar moeilijker om hierbij aan te sluiten.

Een aandachtspunt voor mij als IB is wisselingen binnen het team: dit heeft invloed op de uitvoering van en het nakomen van afspraken.

⁴¹ <http://www.thesis.nl/kolb/>, laatst geraadpleegd mei 2011

Waar ik moeite mee had in mijn rol als onderzoeker: ik was soms té betrokken.

Zakelijk de praktijk beschrijven was moeilijk voor mij.

Mijn critical friends en begeleidster maakten mij daarvan steeds bewust.

Als onderzoeker met de objectieve rol en als uitvoerend professional waar primair betrokkenheid van wordt verwacht, had ik meerdere petten op.

“Meerdere petten op hebben is niet altijd een nadeel” zegt Harinck(2009).

Ik had daardoor wel zicht op alle facetten en dagelijks overleg met alle betrokkenen en kon zo effectief ingrijpen.

Wat ik heb bijgesteld tijdens mijn onderzoek waren de vragen in de eindmeting: in plaats van veel open vragen, zoals in de nulmeting en logboeken, heb ik bewust gekozen om er meer gesloten vragen van te maken. Dit geeft een scherper beeld weer van de ervaringen van de leerkrachten en is makkelijker te verwerken.

Mijn motivatie en plezier om aan dit onderzoek te werken waren hoog, want vanuit mijn handelingsverlegenheid en die van mijn collega's was ik op zoek naar een goede aanpak voor het verbeteren van het pedagogisch klimaat. Dit werd versterkt door enthousiaste en gemotiveerde collega's.

Blij ben ik met de positieve ervaringen, die zowel leerkrachten als de leerlingen in de logboeken benoemen: “Geluk voor iedereen op school” is een stapje dichterbij.

Ik ga mij verdiepen in de coöperatieve werkvormen die ingezet kunnen worden in de groepen 1-4. Daar liggen kansen die de steungroepaanpak kunnen ondersteunen.

Literatuurlijst

Boeken:

1. Bannink F. (2006). Oplossingsgerichte vragen. Harcourt Amsterdam: Pearson
2. Berg I.K., Jong P. (2004). De kracht van oplossingen. Harcourt Amsterdam: Pearson
3. Delfos M.F. (2000). Luister je wel naar mij? Amsterdam: SWP
4. Le Fevere de Ten Hove M., Cllens N., Geysen T. Maene W.(2007). Survivalkit voor leerkrachten.Antwerpen / Apeldoorn: Garant
5. Furman B.(2006.) De methode Kids Skills. Barneveld: Nelissen.
6. Gordon T. (2010). Luisteren naar kinderen. Utrecht: Kosmos
7. Harinck F. (2009). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant.
8. Joosten F., Bokkem M., Heggeler M.(2003). Sociale Competentie Observatie Lijst 3.0. Hilversum: Kwintessens
9. Pameijer N.K., Beukering J.T.E.(2006). Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Leuven/ Voorburg: Acco.
10. Shazer S., Berg I. K. (1994). Classroom solutions: WOWW coaching. London BT Press
11. Voorst van Beest K., Bokkem M. (2003). "Kinderen en hun Sociale Talenten.Hilversum: . Kwintessens
12. Young S. (2009). Solution- Focused Schools. London: BT Press

Publicaties op internet:

1. Boerman R. (2008). Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek. Binnengehaald op 24 januari 2011, van [http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman,_R-1-_\(2008\)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf](http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman,_R-1-_(2008)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf)
2. Shazer S., Berg I. K. (1994). 'What works?' Remarks on research aspects of Solution-Focused Brief Therapy. Binnengehaald op 12 december 2010, van <http://www.solutionscentre.org/pdf/Journal%20of%20Family%20Therapy%2019-2-May1997-de%20Shazer,%20Berg.pdf>
3. Sociogram.(2011). Binnengehaald op 10 maart 2011, van www.sometics.nl.
4. Thesis. (2005-2011). Leerstijlen van Kolb. Binnengehaald op 4 mei 201, van <http://www.thesis.nl/kolb/>
5. Veenstra R.(2011) Effect pestprotocol onduidelijk. Binnengehaald op 24 januari 2011, van <http://www.zorgwelzijn.nl/web/show/id=108937/langid=43/contentid=16576>
6. Visser C., (2004). Schalen: praktisch hulpmiddel bij verandering. Binnengehaald op 8 april 201, van <http://artikelencoertvisser.blogspot.com/2007/11/schalen-praktisch-hulpmiddel-bij.html>
7. Young S. (2010). "Developing Strength and Resilience in Children". (Olweus D.(1983). Bergen Project & several others Smith P. (1991). Sheffield Project.) Binnengehaald op 12 december 2010, van http://www.vfb.no/xp/pub/mx/filer/Solution-focused-anti-bullying_519804.pdf

Bijlage 1: Pestprotocol basisschool

Wat verstaan wij onder plagen: als kinderen aan elkaar gewaagd zijn(de ene keer doet de een iets onaardigs en de andere keer de ander), het is een spelletje, niet altijd leuk, maar nooit echt bedreigend, het duurt nooit lang. Pesten is bedreigend en gebeurt niet zomaar één keer, maar iedere dag weer. Bij pesten wordt een slachtoffer uitgezocht om de baas over te spelen op een heel bedreigende en gemene manier; de pestkop misbruikt zijn macht. Degene die gepest wordt, wordt bang / verdrietig en voelt zich hulpeloos. Wij hanteren op school de volgende regels:

- 1: het inschakelen van een leerkracht wordt niet opgevat als klikken
- 2: een medeleerling heeft ook de verantwoordelijkheid om het pestprobleem bij de leerkracht aan te kaarten
- 3: samenwerken zonder bemoeienissen(bij problemen van pesten zullen directie en de leerkrachten hun verantwoordelijkheid(moeten) nemen en indien nodig overleg voeren met de ouders, die de aanpak van de school ondersteunen)

De aanpak is verdeeld in 4 stappen:

- Er eerst samen uitkomen
- Op het moment dat een van de leerlingen er niet uitkomt heeft hij het recht en de plicht het probleem aan de juf/ meester voor te leggen
- Leerkracht brengt beide partijen bij elkaar voor een verhelderinggesprek en probeert samen met hen de ruzie of pesterijen op te lossen en nieuwe afspraken te maken. Bij herhaling van pesterijen / ruzies tussen dezelfde leerlingen volgen sancties.
- Bij herhaaldelijke ruzie/ pestgedrag neemt de leerkracht duidelijk stelling en houdt een bestraffend gesprek met de leerling die pest/ ruzie maakt. De fases van bestraffen treden in werking. Ook wordt de naam van de ruziemaken/ pester genoteerd in de "Dit-kan-niet" map(hierbij wordt toedracht omschreven). Bij surveillance bespreekt men dit met de groepsleerkracht. Bij de derde melding in de map worden ouders geïnformeerd van het ruzie- pestgedrag en men probeert door samenwerking tot een bevredigende oplossing te komen.

Voor de pester zijn er 5 fasen van interventies door school.

- Een of meerdere pauzes binnen blijven, nablijven tot alle kinderen naar huis vertrokken zijn, een schriftelijke stelopdracht over de toedracht en zijn/haar rol bij het pestprobleem, door gesprek: bewustwording van wat hij met het gepeste kind uithaalt, afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen (wekelijks een gesprek).
- Gesprek met de ouders van de pester als voorgaande acties op niet uitlopen. Medewerking van de ouders wordt nadrukkelijk gevraagd om een einde aan het probleem te maken(hierbij bespreekt men de notities in de map en interventies tot nu toe).
- Bij aanhoudend pestgedrag kan deskundige hulp in worden geschakeld zoals: schoolbegeleidingsdienst, de schoolarts van de GGD en schoolmaatschappelijk werk.
- Er kan gekozen worden om een leerling tijdelijk in een andere groep te plaatsen binnen de school. Ook het tijdelijk plaatsen op een andere school behoort tot de mogelijkheden.
- In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden van school.

Ouders krijgen als ze een klacht hebben ingediend regelmatige updates over hoe de dingen zich ontwikkelen en worden betrokken bij het evalueren van vooruitgang. Dit stelt hen gerust in een erg moeilijke periode. Het is niet nodig om ouders van andere kinderen te vertellen dat hun kind ervan beschuldigd is een pestkop te zijn. Dit leidt vaak tot spanningen tussen ouders die zelfs problematischer kunnen worden dan de oorspronkelijke klacht. Het is zelfs andersom: ouders kan verteld worden hoe behulpzaam hun kind is geweest. Ouders krijgen te horen wanneer hun school effectief met pesten is omgegaan. Ze waarderen het in hoge mate omdat het iets is waar veel ouders bang voor zijn dat het met hun kind gebeurt.

Bijlage 2: Introduceren van de steungroepaanpak

Voor het samenstellen van een steungroep⁴² interviewt de leerkracht het gepeste/ betreffende kind (is X):

- Benoem leden van de steungroep
 - kinderen met wie het contact moeilijk verloopt
 - kinderen die er bij betrokken zijn
 - een vriend- in / potentiële vrienden
- Benoem de volgende stap, benoem positieve verwachtingen en aanwezige krachten
- Maak een volgende afspraak om hierop terug te komen

Stimuleer de groep om: te helpen dat X gelukkiger wordt op school

- Laat empathie toenemen/ ervaren vanuit hun eigen ervaringen
- Vraag om hun suggesties
- Complimenteer hun ideeën
- Bewonder hun groep plan
- Maak een volgende afspraak

(NB: X maakt geen deel uit van de steungroep)

Evalueer met X na een week:

- Hoe gaat het nu
- Geef complimenten voor elke verbetering/ succes
- Maak een nieuwe afspraak of laat dit besluit aan X over

Evalueer met de steungroep

- Hoe gaat het nu
- Complimenteer elk kind voor hun hulp
- Complimenteer de groep voor het behaalde succes
- Bedank hen en spreek je waardering uit
- Maak een nieuwe afspraak of laat dit over aan de groep

⁴² Bron: PowerPoint presentatie van Young, 13-02-2010 te Utrecht

Bijlage 3: Vragenlijst leerkrachten groep1- 4: vóór de presentatie

- 1 Hoe laat jij leerlingen eigen verantwoordelijkheid dragen en motiveren voor het verbeteren van het pedagogisch klimaat?
- 2 Over welke vaardigheden moeten de leerlingen daarvoor beschikken?
- 3 Hoe bevorder jij het pedagogisch klimaat in je groep?
- 4 Hoe krijg jij zicht op groepsdynamiek?
- 5 Hoe signaleer je leerlingen die buiten de groep vallen?
- 6 Wat signaleer je bij leerlingen die buiten de groep vallen?
- 7 Wat doe je nu met leerlingen die weinig aansluiting vinden in je groep?
(Hoe ga je om met kinderen die zeggen: ik mag niet meedoen?)
- 8 Wat weet je van de visie van de school hierop?
- 9 Ga je met de leerlingen in gesprek? Wat? Hoe? Frequentie?
- 10 Ga je met ouders hierover in gesprek en hoe?
- 11 Wat ervaar jij als effectieve interventies?
- 12 Hoe effectief zijn je interventies? Op en schaal van 1-10
- 13 Wat wil je nog graag verbeteren?
- 14 Wat wil je nog leren?

Bijlage 4: Vragenlijst leerkrachten groep1- 4(Young⁴³): tijdens presentatie

Allen in grote groep(alle leerkrachten):

1 Hoe staat het met pesten binnen onze school?

Hoe willen wij dat onze school staat op deze schaal van 1-10?

(10= geen pesten en 1= veel pestgedrag)

2 Wat voor school willen wij zijn?

Een vriendelijke, ondersteunende en veilige school.

Wat zijn onze wensen t.a.v. relaties tussen mensen in de St. Albertus school?

Op een schaal van 1-10?

Benoem de gewenste toekomst: Visualiseer dat je morgen op school komt...

- Hoe ziet een vriendelijke, ondersteunende en veilige school eruit, met het cijfer 10?

Het eerste wat mij zou opvallen op deze vriendelijke school is: ...

- Daarnaast zou ik het merken aan
- Ik zal het zien aan het gedrag van....

Benoem de drie belangrijkste kenmerken:

In eerste ronde kleine groep(2x drie personen):

3 Waar staat de school nu? Benoem op een schaal van 1-10?

(waar 1= er gebeurt hier niets om de school tot een veilige plaats te maken,
waar 10= onze school is de meest vriendelijke school die er is)

Hoe komt de school aan dit cijfer? Waar ben jij al tevreden over?

4 Wat is dan anders, maakt het verschil? Wat valt je hierbij op?

5 Hoe stimuleren leerkrachten vriendschappen nu?

Wat nog meer?

6 Wat maakt de sfeer binnen de school nog positiever?

7 Hoe helpen leerlingen om de school zo vriendelijk te houden?

8 Hoe helpen ouders om de school zo vriendelijk te houden?

9 Waarom stimuleer jij vriendschappen?

⁴³ Bron: PowerPoint presentatie van Young, 13-02-2010 te Utrecht

In tweede ronde kleine groep:

10 Waar staat de school nu? Benoem op een schaal van 1-10:

(waar 1= er gebeurt hier niets om de school tot een veilige plaats te maken,

Waar 10= onze school is de meest vriendelijke school die er is)

Hoe komt de school aan dit cijfer?

11 Hoe stimuleren leerkrachten vriendschappen bij hun leerlingen?

En wat nog meer?

12 Hoe helpen leerlingen elkaar om de school zo vriendelijk te houden?

13 Hoe help jij de leerlingen om de school zo vriendelijk te houden?

Hoe weet je dat dit werkt?

In derde ronde kleine groep:

14 Waar staat de school nu? Benoem op een schaal van 1-10:

(waar 1= er gebeurt hier niets om leerlingen te helpen zich veilig te voelen

Waar 10= onze school is de meest veilige school die er is)

Hoe komt de school aan dit cijfer?

15 Waarom is dit belangrijk voor de leerlingen?

16 Waarom is dit belangrijk voor de ouders?

17 Waarom is dit belangrijk voor de leerkrachten?

Bijlage 5: Vragenlijst voor leerkrachten 1-4 na afloop: de eindmeting.

- 1 Kende jij het oplossingsgericht werken met kinderen? (ja, nee)
- 2 Hoe heb jij de steungroepaanpak ervaren?
(Goed bruikbaar bij jonge kinderen / ongeschikt bij jonge kinderen)
- 3 Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen?
- 4 Leidt deze aanpak tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?
- 5 Ga jij deze aanpak vaker toepassen? Motiveer waarom wel/ niet.

Vraag 1- 2- 4- 5 zijn gesloten vragen(ja / soms/ heel misschien, nee).

De anderen zijn open vragen: vraag 3- 5.

Bijlage 6: O meting: vragenlijst vooraf

1 Hoe laat jij leerlingen eigen verantwoordelijkheid dragen en motiveer je hen voor het verbeteren van het pedagogisch klimaat?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Kringgesprekken voeren	4
De Methode Kinderen en hun Sociale Talenten ⁴⁴	2
Kinderen zelf oplossingen te laten bedenken	4
Kinderen hierop aanspreken	3

2 Over welke vaardigheden moeten de leerlingen daarvoor beschikken?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Empathie/ inlevingsvermogen	5
Kunnen reflecteren / gespreksvaardigheden	4
Oplossingen laten bedenken/ keuze maken	2
Zelfvertrouwen, opkomen voor jezelf, delen/ samen spelen	1

3 Hoe bevorder jij het pedagogisch klimaat in je groep?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Gesprekken: afspraken maken t.a.v. wat belangrijk is, dit dramatiseren en naleven.	4
Complimenteren	3
Voorbeeldgedrag leerkracht:	3
Wat wil ik zien/ is belangrijk voor mij?	
Inzet methode	2

4 Hoe krijg jij zicht op groepsdynamiek?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Observaties	7
Gesprekken (met leerlingen en leerkrachten)	4
Sociogram	3
SCOL (leerlingvolgsysteem)	2
Methode kinderen en hun sociale talenten	1

5 Hoe signaleer je leerlingen die buiten de groep vallen?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Observaties	7
Als leerlingen "een maatje" mogen kiezen om mee samen te werken	5
Leerlingen geven signalen af/ gesprekken	4
Sociogram	3
SCOL	2

⁴⁴ Kinderen en hun sociale talenten, Voorst van Beest en Bokkem (2003): structurele methodische aanpak "sociale competentie".

6 Wat signaleer je bij leerlingen die buiten de groep vallen?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Hebben geen / weinig aansluiting bij anderen	5
Mogen niet meedoen/ spelen alleen/ komen niet tot spel	3
Ontbreken aan sociale vaardigheden	2
Worden altijd/ vaak als laatste gekozen	2
Kinderen hebben verdriet/ voelen zich ongelukkig	2
Ik weet het niet	1

7a: Wat doe je nu met leerlingen die weinig aansluiting vinden in je groep?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Sturing geven aan vormen samenwerking	5
Afspraken herhalen: iedereen hoort erbij/ niemand buiten sluiten	3
Gesprekken voeren	3
Methode Kinderen en hun sociale talenten	2
Werken aan ontbrekende sociale vaardigheid	1

7b: Hoe ga je om met kinderen die zeggen: ik mag niet meedoen?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Terugkoppeling pestprotocol: iedereen hoort erbij	5
Eerst leerlingen zelf op laten lossen	4
Samen oplossen	3
Leerkracht spreekt leerlingen op gedrag aan	2
Ik weet dit niet	1

8 Wat weet je van de visie van de school hierop?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Pestprotocol toepassen: samenspelen en samen delen	6
Gesprekken voeren	1
Positieve benadering heeft voorkeur	1
Ik weet het niet	1

9 Ga je met de leerlingen in gesprek? Wat? Hoe? Frequentie?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Bij incidenten	4
Preventief in gesprekken	4
Lessen Kinderen en hun sociale talenten	1
Te weinig: zou ik vaker moeten doen	2

10 Ga je met ouders hierover in gesprek, en hoe?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Indien nodig	6
Op verzoek van ouders	1
Herkennen ouders problematiek/ signalen	4

11 Wat ervaar jij als effectieve interventies?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Gesprek voeren / reflecteren	4
Complimenteren	2
Uitleg/ instructie vaardigheden	2
Weet ik niet	2

12 Hoe effectief zijn je interventies?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Bieden baat voor meeste leerlingen	1
Wisselende resultaten, regelmatig herhalen	3
Weet ik niet	4

13 Wat wil je nog graag verbeteren?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Afstemmen visie	2
Dat iedereen "lekker in zijn vel zit" (begrip)	2
Omgang met uitdagende leerlingen	2
Ik weet het niet	2

14 Wat wil je nog leren?

Antwoorden	Aantal leerkrachten:
Theorie hierover en goede aanpak leren	2
Goede gesprekken voeren met kinderen	1
Complimenteren herintroduceren: "zonnetje"	1
Omgang met leerlingen met beperkte empathie	1
Weet ik niet	2

Bijlage 7: De vragenlijst tijdens de presentatie van de steungroepaanpak van Young(2009)

De volgende vragen zijn door 7 leerkrachten van groepen1-4 beantwoord:

1 Waar staat onze school nu? Benoem op een schaal van 1-10?

(waar 1= er gebeurt hier niets om de school tot een veilige plaats te maken, waar 10= onze school is de meest vriendelijke school die er is)

Leerkrachten 1 t/m 7 waarderen onze school als volgt:

Hoe komt de school aan dit cijfer? Waar ben jij al tevreden over?

Leerkrachten benoemen:

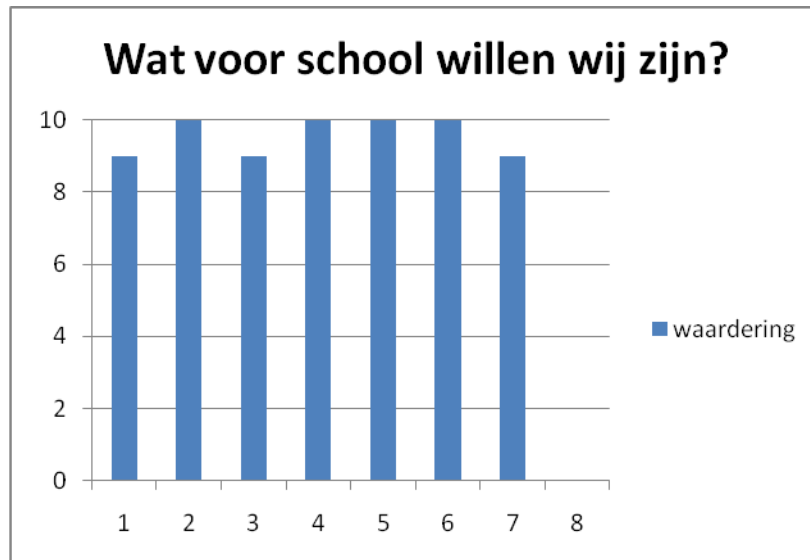
Wij zijn een kleine school, daardoor hoge betrokkenheid, samenspel, merendeel heeft het prettig op school(omgang tussen kinderen en tussen leerkrachten en ouders).

Kinderen zijn veel in groepjes zijn bij het binnenkomen/ samenspel, veel afspreken, omgang collega's/ kinderen, vriendelijk gedrag, ik zie veel kinderen samen optrekken, meeste leerlingen voelen zich veilig op school: dit wil ik graag zien.

Ouders geven aan dat kinderen met plezier naar school gaan, intens met hun werk bezig, kinderen geven aan als wat wel of niet leuk is, wij krijgen complimenten omdat leerlingen met plezier naar school gaan, leerlingen vertellen dit in kringgesprekken.

2 Wat zijn onze wensen t.a.v. relaties tussen mensen in de school: op een schaal van 1-10? Wat voor school willen wij zijn? Een vriendelijke, ondersteunende en veilige school.

Leerkrachten 1 t/m 7 wensen met betrekking tot relaties tussen mensen in de school:

3a Benoem de gewenste toekomst:

Visualiseer dat je morgen op school komt... Hoe ziet een vriendelijke, ondersteunende en veilige school eruit, met het cijfer 10?

Leerkrachten benoemen: Samenspel op de speelplaats, elkaar helpen, samen huppelen, lachen, snel in de klas, een praatje maken, iedereen hoort erbij, sfeervol, mensen komen met plezier naar school toe, belangstelling voor elkaar, fijne sfeer. Hoe de kinderen binnenkomen: glimlachen, leerkrachten betrokken naar elkaar, dat iedereen erbij hoort, geen klagers/ alleenstaanden, open deur, de "zon" gaat schijnen, plezier straalt van mensen af. Hand in hand, oud en jong samen, gezelligheid, samenspel. Gedrag kinderen en leerkrachten: belangstelling en aandacht.

3b De drie belangrijkste kenmerken:

Leerkrachten benoemen in vier groepen:

Samenspel, betrokkenheid, vrolijkheid,(iedereen hoort erbij)

Sfeervol(geen buitensluiting, echte aandacht voor elkaar) open deur (respecteren) en gezelligheid. Aandacht, wisselwerking, enthousiasme

Openheid(respect en ruimte: iedereen mag meedoen en hoort erbij), betrokkenheid op elkaar, veilig zijn: mag ik zijn wie ik ben

4 Wat is dan anders, maakt het verschil? Wat valt je hierbij op?

Leerkrachten benoemen hoe onze school er als meest vriendelijke school eruit ziet: Verschil kleine school, klein team: positief effect, je kent elkaar, hoog verantwoordelijkheidsgevoel van leerkrachten, iedereen is gelukkig. Andere samenwerkingsvormen, samen een conflict uitpraten, soms de schuifdeur open tussen de kleutergroepen en samenspel, regel: samen spelen, twee klassen spelen samen buiten, er is altijd wat te verbeteren, goede voorbeeld te geven, oplossingsgerichte vragen te stellen, gesprekken n.a.v. methode sociale talenten, ervaringen delen, inspelen op wat je ziet bij buitenspel, voorbeeldgedrag: vriendelijk zijn. Goed gedrag bespreken en navertellen van ervaringen in begrijpelijke taal., inzet van je eigen kwaliteiten: bewustwording van een andere rol: dit meer doen.

5 Hoe stimuleren leerkrachten vriendschappen nu?

Leerkrachten benoemen: gesprekken met kinderen, samen met kinderen plannen bespreken, idee van R. (directeur) elke week een ander kind "hulpje van de week", alert erop dat iedereen erbij hoort, samenwerken, met ouders in gesprek. Voorbeeldfunctie(positieve rol) aannemen: elkaar complimenten geven, in gesprek gaan met de "dominante"groep, naspelen van situaties en oplossingen bespreken, initiatieven waarderen, situaties scheppen om gedrag te veranderen.

6 Hoe helpen leerlingen om de school zo vriendelijk te houden?

Leerkrachten benoemen: veel kinderen zijn goed in complimenten geven, kinderen kennen elkaar erg goed, zowel de zwakke als goede kanten, houden aan pestprotocol, om de beurt.

7 Waarom is dit belangrijk voor de leerlingen?

Leerkrachten benoemen: veiligheid, voor een goede ontwikkeling, lekker in je vel zitten is belangrijk voor je leven, vriendschappen zijn belangrijk.

8 Waarom is dit belangrijk voor de ouders?

Leerkrachten benoemen: ouders willen vertrouwen hebben dat hun kind fijn naar school gaat, ook in gesprek gaan met hen, kinderen zijn hun dierbaarste bezit, kinderen voelen zich dan emotioneel vrij, er is vertrouwen.

9 Waarom is dit belangrijk voor de leerkrachten?

Leerkrachten benoemen: Geen veiligheid is geen goed functioneren/ geen ontwikkeling, “Je kunt nu zeggen wat je denkt binnen het team(het gaat nu goed) vijf jaar geleden ging het minder goed”: minder openheid en meer eilandencultuur. Hoe zijn wij op dit punt gekomen: directeur heeft geholpen met gesprekken, R(de directeur) is zelf open(voorbeeldgedrag), bewustwording, openheid, betrokkenheid, dan functioneer / presteer je beter, je mag er zijn: met hulpvragen, je kwaliteiten inzetten.

Bijlage 8: Logboek leerlingen tijdens de Vriendschapsweek:

In week 18- 21 april 2011: Door leerlingen benoemd in 4 groepen:

Dag	Welk cijfer van-daag?	Waar ben je vandaag trots op?	Wat kunnen wij nog meer doen:	Afspraken voor“morgen”
<u>Maandag:</u> Waar staat de groep bij aanvang?	7 7 8 7,5	Aardig zijn voor elkaar Complimenten geven Mijn groep geeft zich een 8 in beginfase: kinderen verwoorden wat al goed gaat. Goed samen werken, nieuwe kinderen kiezen om mee te spelen	Spelen met andere kinderen Samenwerken Nog meer met andere kinderen afspreken	Nieuwe vrienden maken Maatjes kiezen Nog meer met andere kinderen afspreken
<u>Dinsdag</u>	8 8 8 8	Inzet van kinderen/ elkaar complimenteren Afspraken gemaakt voor samenspelen na school Vriendschapsboom Kinderen waren vervolgens erg kritisch, zodra er iets mis ging vonden ze dat hun groep achteruit ging in plaats van vooruit.	Werken met andere kinderen: van groep 1 met groep 2 elkaar helpen/ ook kinderen vragen die het moeilijk vinden om iemand te vragen.	Ruzie oplossen Samen plannen maken Kinderen helpen die het moeilijk vinden om iemand te vragen
<u>Woensdag</u>	9 8 8,5 8,5	Kunnen verwoorden wat goed gaat / wat nog beter kan, luisteren naar de ander Kinderen helpen elkaar en spelen goed samen	Opbouwende kritiek geven Dit toepassen in samenstelling van groepjes in de klas,	Positief reageren naar elkaar Tekenen waar wij trots op zijn: vriendschap in onze klas.

		in groepjes (niemand is alleen)	Tekening maken en geven aan ander kind	
<u>Donderdag</u> <u>(eventueel</u> <u>vrijdag)</u>	10 8,5 9 9	Nieuwe vriendschappen bij buitenspel Tekeningen (heel mooi geworden) afgeven.	In 2 tallen een kleurplaat kleuren	Zo doorgaan Nieuwe vrienden maken Andere dingen in 2 tallen doen: rekenen /taal

Bijlage 9: Logboek leerkrachten tijdens de Vriendschapsweek:

In week 18-21 april 2011: door leerkrachten benoemd van 4 groepen:

Dag :	Observaties leerkracht: Wat gaat goed? Wat doen de leerlingen?	Interpretaties leerkracht: Wat maakt dat het goed gaat ? Wat is mijn rol hierbij ?
Maandag	Kiezen van iemand om mee samen te werken, afspraken maken bij spel: ballon in de lucht houden Kinderen kiezen in de rij naar weekopening die ze anders nooit een hand geven. (verliep probleemloos) Kinderen gaan naast iemand anders zitten in de kring Het schalen met de kinderen: benoemen ook wat al goed gaat Leerlingen van groep 1 kiezen voor een leerling van groep 2 om samen te gaan werken: puzzelen, kleuren, bouwen, lentehoek, constructiemateriaal, boek lezen. Ik heb met de kinderen een woordweb gemaakt over vriendschap. Een kind die koekjes wilde gaan delen. Ik zei dat ik dit goed bij vriendschap vond passen en schreef het bij het woordweb van "Vriendschap" erbij. Hierna kwamen kinderen met ideeën. Ik heb deze activiteit aan het einde van de	Kinderen overleggen goed, wij sturen dat aan door de vraag: hoe kunnen we vriendschappen nog beter maken. Spel: geen wedstrijd maar samenwerken. Keuze bieden. Een visueel aanwezige schaal van 1-10 maken, met een kleur stift voor het cijfer van die dag. Proces volgen: keuze maken en observeren/ complimenteren; Ook bij buiten spel levert dit nieuwe spelcombinaties op waarbij "vaste maatjes" in andere groepjes spelen. De aanleiding was een kind die koekjes wilde gaan delen. Ik zei dat ik dit goed bij vriendschap vond passen en schreef het bij het woordweb van "Vriendschap" erbij. Kinderen zijn er bewuster mee bezig zijn als jij er als leerkracht aandacht aan besteed en als jij laat merken dat jij dit belangrijk vindt. De kinderen groeien van de waardering die je ze geeft en de

	morgen herhaald: met aanvullingen. Dit verliep ook weer goed! 's Middags gaan de kinderen met een maatje "kiezen" tijdens het vrij kiezen: dit is een kindje dat ze nog nooit eerder gekozen hebben.	meesten willen dan nog meer laten zien wat zij kunnen. Geëvalueerd wat ze ervan vonden. "Leuk/ fijn"! Ik wijs een kind aan die mag kiezen, zodat ik een begeleidende rol heb. Afstemmen: samen iets doen met de hele school: aantal leerkrachten nemen initiatief.
Dinsdag	Kinderen spelen met elkaar, spreken af met wie ze anders nooit spelen, afspreken met verschillende kinderen in pauzes Nieuwe maatjes kiezen, goed kunnen benoemen hoe ze met elkaar om moeten gaan Kinderen maken plannen voor het afspreken voor woensdagmiddag:	Vriendschapsboom in de klas: daarop alle goede initiatieven genoemd (visueel: waar we trots op zijn) Voor de pauze: nadenken en afspraken maken met wie je wat gaat spelen? Wie heb je nog nooit gekozen? (vanuit informatie sociogram) Stimuleren en complimenteren positief gedrag Kinderen kunnen goede oplossingen bedenken bij verschillende conflicten, dit creëert draagvlak bij de kinderen die de oplossing meestal ook zonder hulp kunnen uitvoeren. Ruimte bieden en initiatieven complimenteren, daardoor neemt betrokkenheid van leerlingen toe, zoals: in 2 talen een kleurplaat kleuren, werken aan taal/ rekenen.
Woensdag	Kinderen vinden het leuk(grote betrokkenheid) om een tekening te maken voor iemand waarmee ze niet vaak spelen.	Ze tekenen voor een ander over vriendschap, ze helpen elkaar Verademing om even de "leer"druk van de ketel af te halen; men leert

	Samenwerken is toch veel samenspelen Opstellen vriendschapsprotocol: ➤ wij spelen samen ➤ wij delen samen ➤ wij werken samen ➤ wij helpen elkaar ➤ wij ruimen samen op ➤ wij lossen problemen zelf op (sorry zeggen) ➤ wij vragen de juf om hulp als dit nodig is Met de hele school muziek/ dans maken in de aula met 4 groepen met iedere groep een eigen ritme	zo ook véél. Observeren van de groepsdynamiek. De “sfeerbepalers” vallen nu duidelijk op, daarnaast super goed spel. Gesprek: wat willen kinderen in mijn groep over vriendschap afspreken, foto's maken van leerlingen die laten zien hoe je dat doet/ ziet. Leerkrachten begeleiden een muziek/dans activiteit met de hele school in de aula.
Donderdag	Paasviering met vossenjacht: Samenwerken, elkaar helpen Samenspel tijdens Pasen was geweldig! Knippen en plakken van foto's op ons vriendschapshart in de klas. Kinderen stempelen de afspraken op een reep.	“In de buurt zijn” als leerkracht: observeren/ complimenteren Gesprekken voeren met kinderen/ook met de “dominante groep”(uit observaties en het sociogram), plannen bespreken, complimenten geven, initiatieven waarderen, situaties scheppen om gedrag te veranderen. Foto's afdrukken/ afspraken die ze zelf maakten op papier schrijven als voorbeeld Ik ga hier zeker mee verder, een keer een herhaling schoolbreed zou niet verkeerd zijn, om het ‘levend’ te houden. Genieten. Nogmaals sociogram afnemen (eind mei)

Bijlage 10: De eindmeting.

Vragenlijst voor leerkrachten 1- 4 na afloop: de eindmeting

De vragen zijn door leerkrachten(duo partners) samen per 4 groepen (1-2-3-4) ingevuld.

1. Kende jij het oplossingsgericht werken met kinderen?

Opmerking: Nee, niet bewust. Wel onbewust al eerder mee gewerkt.

2. Hoe heb jij de steungroepaanpak ervaren?

(Goed bruikbaar bij jonge kinderen= 5 / ongeschikt bij jonge kinderen=1)

3. Gesprekken voeren met jonge kinderen:

Na informatie hierover te hebben gekregen, hoe gaat dat nu?

Opmerkingen:

- De structuur van de vragen van de steungroepaanpak gaven mij houvast.
- Luisteren wil ik nog meer gaan oefenen.

4. Wat zijn de effecten van de steungroepaanpak van Young bij jonge kinderen?
 - Kinderen maken een begin met de bewustwording van het gedrag van anderen en hun invloed hierop.
 - Zelfverantwoordelijkheid voor de sfeer in de groep.
 - Betrokkenheid: sommige kinderen gaan ervoor om de groep naar een 'hoger punt' te krijgen. Dat niet elk kind hier even actief in is, is geen probleem, ze worden vanzelf mee getrokken in het proces
 - Complimenteren werkt, brengt de groep in een positieve sfeer.
 - De groepsdynamiek wordt versterkt. Kinderen doen gemakkelijk mee met de groepsnormen. Extra opvallend wordt dan de invloed die kinderen op de groep hebben die niet meedoen met de waarden en normen.
 - Kinderen kunnen goede oplossingen bedenken bij verschillende conflicten, dit creëert draagvlak bij de kinderen die de oplossing meestal ook zonder hulp kunnen uitvoeren. Wel "ben ik in de buurt".
5. Leidt deze aanpak tot het verbeteren/ bevorderen van het sociaal functioneren van jonge kinderen(groep 1- 4)?
6. Ga jij deze aanpak vaker toepassen? Ja: 4 X / Nee
7. Motiveer waarom wel of waarom niet.
 - Wel, omdat het mooie effecten teweeg brengt, zie vraag 4.
 - Ja zeker! Zie vraag 4.
 - Ja, gaat uit van initiatieven van kinderen zelf, is oplossingsgericht en biedt zodoende snel resultaat.
 - Ik ga dit uitbreiden naar de "sfeerbepalers" toe

Bijlage 11: PowerPoint de steungroepaanpak van Young

Zie bijgevoegde presentatie.